

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології і туризму

Кваліфікаційна робота
на тему: «Природні ресурси Норвегії як об'єкти туризму і рекреації»

Допущено до захисту

«___»_____2023 року

здобувача вищої освіти групи Т 01-19
факультету туризму, бізнесу і психології
освітньої програми Туристичне обслуговування
за спеціальністю 242 Туризм
Гончаренка С.О.

Завідувач кафедри психології і
туризму

доктор психологічних наук,
професор

Бондаренко О.Ф.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Гедін М.С.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ	6
1.1. Понятійно-термінологічний апарат дослідження	6
1.2. Методи дослідження впливу природних ресурсів на туристичну галузь ..	9
1.3. Типізація природно-географічних туристичних ресурсів	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НОРВЕГІЇ.....	19
2.1. Територіальні особливості розміщення природних ресурсів в Норвегії .	19
2.2. Вплив рекреаційної діяльності на навколишнє середовище Норвегії	26
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НОРВЕГІЇ.....	35
3.1. Фактори сталого розвитку ресурсів Норвегії.....	35
3.2. Рекомендації щодо популяризації екологічних турів Норвегії: досвід для України	43
ВИСНОВКИ.....	51
РЕЗЮМЕ/RESUME.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні однією з найбільш динамічних та високоприбуткових галузей міжнародної економіки є міжнародний туризм, який для економіки багатьох країн має важливе значення, оскільки забезпечує значні надходження до бюджету. До початку пандемії сектор міжнародного туризму демонстрував чи не найкращі показники зростання серед усіх галузей світової економіки. Звичайно, пандемія коронавірусу негативно вплинула на міжнародний туризм, але як тільки відкрилися кордони, відразу відбулося його відновлення. З розвитком транспортної сфери, готельних мереж, зростання доходів населення, посилення урбанізації міжнародний туризм набуває все більш масового характеру. Адже все це змушує населення великих міст шукати відпочинок в інших регіонах та країнах.

Туристична індустрія відноситься до галузей економіки із явно вираженою ресурсною орієнтацією. Важливою основою розвитку міжнародного туризму є природні ресурси. Природні ресурси, що задіяні в рекреаційно-туристичній діяльності, при умові дотримання елементарних природоохоронних та ресурсозберігаючих правил й технологій, можуть знаходитись у використанні досить тривалий час без значних процесів деградації, навіть при умові значних антропогенних навантажень. Хоча антропогенного впливу на природні туристичні ресурси не уникнути, проте він не йде ні в які порівняння із негативним впливом, який чинять на довкілля хімічна промисловість, металургія, сільське господарство. Однією з найважливіших функцій природних туристичних ресурсів є їх використання як засобу відновлення фізичних та духовних сил людини, збереження і підтримка її здоров'я.

Велика увага серед європейських країн в сфері туризму приділяється Норвегії саме через природне різноманіття, притаманне їй. Дослідження Норвегії, як туристичної дестинації є важливим компонентом у процесі аналізу природних ресурсів, як об'єктів туризму та рекреації.

Туристична інфраструктура Норвегії є однією з найрозвиненіших серед скандинавських країн. Унікальні природні ландшафти Норвегії щорічно приваблюють значний потік туристів. Таким чином, актуальність обраної теми дослідження пов'язана із визначенням норвезького досвіду мінімізації впливу рекреаційної діяльності на навколишнє середовище та можливості його застосування в Україні.

Постановка проблеми. В дослідженні проаналізовано природно-рекреаційно-туристичний потенціал Норвегії та перспективи його використання. Криза 2020 року негативно вплинула на стан європейського туризму, в тому числі і в Норвегії. Проте їй вдалося саме за рахунок особливостей природних ресурсів та дієвої туристичної політики державних органів влади відновити туристичні потоки після відкриття кордонів.

Ступінь розробленості теми в туризмознавчій літературі. Тематика використання природного потенціалу в туристичній діяльності є об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема З. А. Атаманчук, Н. В. Белоусова, В. В. Величко, К. В. Власюк, В. І. Грех, О. В. Дишкантюк, М. М. Король, Л. Малик, Н. М. Паньків, Л. М. Потьомкін, Л. В. Скрипник, П. І. Штойко та ін. Ключовими завданнями цих досліджень був аналіз наявності природної компоненти туристичної діяльності, оцінка та опис природного потенціалу туристичної галузі, розробка нових туристичних маршрутів тощо.

Об'єктом дослідження є природні ресурси Норвегії.

Предметом дослідження є сучасний стан та перспективи використання природних ресурсів Норвегії в сфері туризму та рекреації.

Метою дослідження є аналіз стану та перспектив використання природних ресурсів Норвегії як об'єктів туризму і рекреації.

Для досягнення мети в роботі було поставлено і вирішено наступні **завдання:**

- розкрити понятійно-термінологічний апарат дослідження;
- розглянути методи дослідження впливу природних ресурсів на розвиток туризму;

- дослідити типізацію природно-географічних туристичних ресурсів;
- дослідити вплив рекреаційної діяльності на навколишнє середовище Норвегії;
- визначити територіальні особливості розміщення природних ресурсів в Норвегії;
- дослідити фактори сталого розвитку ресурсів Норвегії;
- дати рекомендації щодо популяризації екологічних турів Норвегії: досвід для України.

Методи дослідження. У процесі роботи були застосовані наступні методи і прийоми дослідження: методи аналізу і синтезу, логічний метод, метод узагальнення, монографічний метод використовувалися для з'ясування суті природних туристичних ресурсів; за допомогою методу системного підходу досліджено особливості потенціалу природних ресурсів Норвегії; порівняльний метод, табличний та графічний методи використовувалися для аналізу факторів сталого розвитку ресурсів Норвегії. Для визначення перспектив розвитку популяризації екологічних турів Норвегії використовувалися методи прогнозування.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення та практичні рекомендації, викладені в роботі, можна використати для розробки екологічних турів українськими туристичними підприємствами.

Апробація результатів роботи та публікації: основні положення та результати кваліфікаційної роботи обговорювалися на Міжнародній науково-практичній відеоконференції «AD ORBEM PER LINGUAS. ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ» (доповідь на тему: *Вплив рекреаційної діяльності на навколишнє середовище Норвегії*) та опубліковані у Збірнику матеріалів вказаної конференції.

Структура кваліфікаційної роботи обумовлена її метою та завданням. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 43 найменувань. Загальний обсяг роботи з додатками – 65 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ

1.1. Понятійно-термінологічний апарат дослідження

Туристичні ресурси – це об'єкти та явища природного й антропогенного походження, що мають необхідні для туристичної сфери якісні та кількісні параметри, й виступають матеріальною базою для територіальної організації відпочинку, оздоровлення та лікування населення, формування туристичних районів, спеціалізації та економічної ефективності. Туристичні ресурси є частиною туристично-рекреаційного потенціалу країни, яка входить до складу туристичного продукту та підлягає реалізації з туристичною метою.

Поняття «туристичні ресурси» та «рекреаційні ресурси» часто використовуються як синоніми, оскільки туризм – це мобільна форма рекреаційної діяльності. Саме наявність й територіальна локалізація насамперед природних ресурсів визначає туристично-рекреаційну спеціалізацію певних територій [23, с. 140].

Під природно-географічними рекреаційними ресурсами слід розуміти чинники та властивості компонентів природних і природно-антропогенних геосистем, яким характерні сприятливі внутрішні та зовнішні, якісні і кількісні параметри для реалізації рекреаційної діяльності [27, с. 56]. До природних рекреаційних ресурсів належать лікувальні й оздоровчі фактори багатоцільового призначення (лікувальні кліматичні місцевості, ліси), лікувальні речовини (грязі, мінеральні води, озокерит), а також рекреаційні властивості гірських й передгірських ландшафтів, заповідних територій.

Природні туристичні ресурси – це природні ресурси, тобто водні, кліматичні, геологічні, фітолікувальні, ґрунтові, ландшафтні, а також природно-антропогенні (заповідники, національні природні парки, пам'ятки природи), яким характерні комфортні умови та можуть бути використані у туристичній діяльності [18, с. 32]. Природні туристичні ресурси – це явища природи, яким властиві комфортні властивості для організації рекреаційної діяльності протягом визначеного часу.

Науковці мають власне бачення місця та ролі природних ресурсів серед інших компонентів туристичної галузі. Наприклад, О.І. Шаблій вбачає природні ресурси як складову природних властивостей території, до яких належать природні умови, характерні риси природного довкілля, природні ресурси та ємність території [26, с. 15]. Зокрема, під природними ресурсами вбачають ті матеріальні елементи (компоненти) та природні процеси, що суспільство безпосередньо використовує для виробництва сировини, палива, енергії, з метою оздоровлення людей чи отримання наукової інформації.

Природні ресурси – це сукупність об'єктів і систем живої й неживої природи, компоненти природного середовища, які оточують людей, що використовуються в процесі суспільного виробництва для задоволення матеріальних й культурних потреб людини й суспільства.

Природно-ресурсний потенціал країни визначається сукупністю усіх видів її природних ресурсів, відомих на сьогодні, та їхнього використання на перспективу. Склад та величина природно-ресурсного потенціалу і значимість окремих видів природних ресурсів з часом можуть змінюватися через різні обставини, в першу чергу – в залежності від науково-технічного прогресу в технологічному процесі, тому їхня оцінка є відносною. Природно-ресурсний потенціал є сукупністю усіх засобів, можливостей, джерел, запасів, які можуть бути використані для досягнення певної мети. Природні ресурси визначають цінність, запаси, можливість, засоби. Використання даних понять для чисельної характеристики природних ресурсів визначає їхню споживчу цінність та користь для суспільства.

У економічній літературі, разом з поняттям «природні ресурси», використовується поняття «природні умови» – різноманітні природні явища, чи природні процеси, важливі на рівні розвитку виробництва туристичних продуктів, які не беруть безпосередньої участі у цьому процесі [6, с. 54].

За призначенням природні ресурси є багатофункціональними, їхнє використання з туристично-рекреаційною метою поєднане не тільки з природними властивостями, але й з економічною доцільністю їх експлуатації.

Природні-туристичні ресурси за характером впровадження у туристичну діяльність досить різняться. Частина природних ресурсів можуть використовуватися тільки споглядально, наприклад, красиві ландшафти підвищують туристичну привабливість певної території через їх сприйняття туристами та не впливають на її екологічний стан. Інші ресурси (пляжі, моря, річки, озера, лісів) при їх надмірній експлуатації, яка виявляється у перевантаженні їх екосистем туристами, можуть нерационально використовуватися або навіть зникнути.

Найбільше значення серед природних ресурсів, що використовуються в туристичній індустрії і рекреаційній діяльності, мають водні, клімато-терапевтичні, бальнеологічні, ландшафтні елементи, які слід об'єднувати у клас природних ресурсів першого порядку. Ці природні ресурси мають вплив на розвиток туристичного та рекреаційного процесів [16, с. 95].

До природних ресурсів, що використовуються в туристичній індустрії і рекреаційній діяльності другого порядку, можна віднести лісові, орографічні, флоро-фауністичні та біотичні складники. Ресурси другого порядку опосередковано впливають на туристичні та рекреаційні процеси. Потрібно пам'ятати, що ресурси другого порядку часто можуть мати безпосереднє значення та відігравати важливу роль при формуванні туристичних комплексів й поширенні окремих видів туризму та відпочинку, наприклад, скелелазіння, альпінізм, сафарі збирання грибів тощо.

Критерієм поділу окремих видів природних ресурсів, що використовуються в туристичній індустрії, є їхній вплив на сезонність, масовість, потужність туристичних та рекреаційних потоків, що формуються під дією окремих складових природно-географічного потенціалу.

Таким чином, під природними рекреаційними ресурсами слід вважати територіальне поєднання освоєних природних елементів разом з матеріальними умовами, необхідними для їх використання у рекреаційно-туристичному процесі.

1.2. Методи дослідження впливу природних ресурсів на туристичну галузь

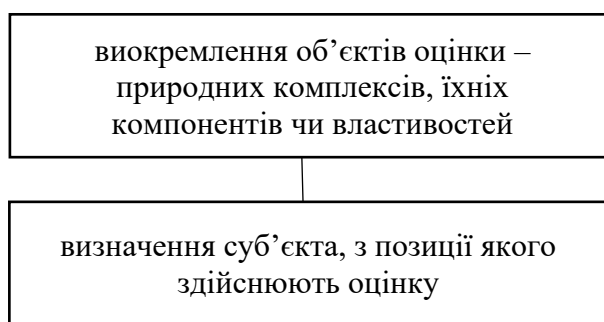
Важливим інструментарієм дослідження процесів та явищ (в нашому випадку природних туристичних ресурсів) є методологія, в основі якої лежить сукупність наукових принципів, критеріїв, категорій та методів аналізу, що використовуються із метою всебічного освітлення особливостей природних ресурсів.

Питання формування складових системи методології туризмологічного дослідження природних туристичних ресурсів досить складне явище, тому що в більшості наукових джерел воно тлумачиться з різних точок зору та проєкцій. Більшість зарубіжних наукових шкіл не розділяють окремо методологію та методи дослідження того чи іншого явища.

За твердженням професора О. Шаблія, «метод наукового дослідження – це система розумових та практичних операцій (процедур), які націлені на розв’язання певних пізнавальних завдань з урахуванням певної пізнавальної мети» [26, с. 21]. Лексично слово методологія походить від грецького слова *methodos*, що означає спосіб пізнання та слова *logos*, яке перекладається як вчення, і означає комплекс знань та вчень про способи організації та побудови діяльності людини з точки зору двох проєкцій: теоретичної та практичної.

Вітчизняні науковці вивчають методологію як: сукупність знань про наукові методи пізнання та перетворення світу; теоретичні і філософські аспекти дослідження економічних явищ; сукупність методів та способів дослідження, які використовуються в наукових дослідженнях відповідно до специфіки об’єктів пізнання.

Для використання природних ресурсів необхідно їх оцінити. Процедура оцінки природних ресурсів складається з наступних етапів (рис. 1.1.).

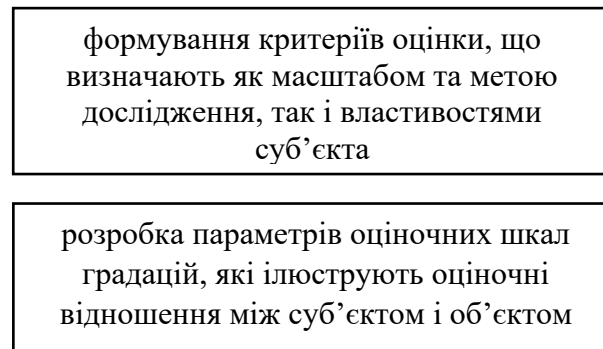

Рис. 1.1. Етапи оцінки природних ресурсів (складено автором на основі [23])

Існують чотири головних типи оцінки природних ресурсів туризму: економічна, естетична, медико-біологічна, технологічна. Медико-біологічна оцінка передбачає дослідження впливу природних факторів на організм людини, їх комфортність. Важливу роль відносно цього відіграє оцінка рекреаційних кліматичних ресурсів.

Комфортність клімату та його вплив на самопочуття людини є визначальним, а часто навіть лімітуючим фактором розвитку територіальних рекреаційних систем, туристичних комплексів та масових видів туризму. Клімат безпосередньо впливає на потужність та сезонність туристичних потоків, він є природним регулятором цінової політики в основних туристичних районах світу і окремих країнах.

Для медико-біологічної оцінки природних ресурсів використовують систему умовних температур та метод комплексної кліматології. Система умовних температур характеризує вплив комплексних показників на кліматичні природні ресурси: температура повітря, рівень вологості, сонячна радіація, швидкість вітру тощо.

Метод комплексної кліматології дозволяє визначити вплив усього комплексу метеорологічних умов на організм людини. Всю різноманітність погодних умов аналізують за допомогою класифікацій погоди, яких є 16

класів. Під час оцінки впливу погоди на організм людини значну увагу приділяють теплообміну між тілом та навколишнім середовищем, оскільки, стан організму значною мірою відзначається тепловідчуттям.

Під час естетичної оцінки природних ресурсів аналізується вплив природного ландшафту чи його компонентів на емоційність людини. Мова йде про емоційну реакцію людини на певний природний комплекс. Ландшафти з високою естетичною цінністю звичайно користуються підвищеним попитом серед туристів. Естетична цінність ресурсу залежить від його морфологічної структури, різноманіття елементів пейзажу, яка формується із структури природного комплексу і зв'язків з іншими подібними комплексами. Пейзажну різноманітність характеризують такі показники [15, с. 45]:

- морфологічна структура ландшафту (рельєф, рослинний покрив, гідрографія, характер взаємозв'язків між компонентами ландшафту);
- ступінь мозаїчності ландшафту – відношення кількості контурів урочищ до площі досліджуваного ландшафту;
- ступінь різноманітності ландшафтів – відношення видів урочищ до площі досліджуваного ландшафту;
- частота повторюваності зустрічей фонових домінант та структурних домінант на маршруті.

Крім того, естетичні властивості природних ресурсів характеризуються ступенем залісненості, повнотою деревостою, ярусністю лісу, наявністю підліску. При естетичній оцінці природних ресурсів найвищу оцінку отримують природні комплекси де є напіввідкриті території (чергування незаліснених та заліснених ділянок). Важливим є особливості поєднання рельєфу та рослинності.

Технологічна оцінка охоплює питання техніки та технології використання природних ресурсів для туристичної діяльності загалом, різних видів занять, оцінку можливостей інженерно-будівельного освоєння територій для створення туристичних закладів. Специфічною проблемою оцінки природних ресурсів туризму є встановлення їхньої допустимої ємності.

Визначення туристичної цінності та ємності природних компонентів є необхідним, проте цього недостатньо для всебічної оцінки ресурсів туризму [19, с. 101].

Економічний метод дослідження природних ресурсів використовує показники, які відображають рівень безробіття, інфляції, прибутки і ціни на туристичні товари та послуги, обсяг інвестицій в галузь, відображає вклад воєнного туризму у національну економіку. До економічних методів дослідження відносяться: методи абсолютних і порівняльних переваг, альтернативний аналіз, аналіз еластичності, граничний аналіз, табличні і графічні методи, методи аналітичного моделювання, оптимізація та визначення рівноваги [26, с. 22].

При економічному аналізі природних ресурсів використовуються наступні показники: показники економічної ефективності, показники ефективності туристичної діяльності на рівні туристичних підприємств, показники розвитку туристичної сфери на національному рівні. Картографічний метод – це систематизація та узагальнення результатів досліджень у географії, що оформляються у вигляді картографічних моделей, картосхем, карт. Це метод наукового дослідження, у якому карта виступає як модель досліджуваного об'єкта та проміжна ланка між об'єктом й дослідником. Карти відіграють ключову роль у дослідженні просторових закономірностей різних явищ. Карта призначається для наукового і практичного відображення явищ та об'єктів, для ілюстрації, а також навчальних цілей [13, с. 115].

Туристичні карти призначені для потреб туристів та туристично-екскурсійної справи. Туристичні карти характеризуються яскравим оформленням, вони супроводжуються детальними показниками та різними довідковими відомостями. Туристичні карти можуть охоплювати як великі райони, цікаві з точки зору туризму та рекреації (наприклад, курортне узбережжя Франції), так і міста (їх окремі райони), національні парки, окремі лижні, пішохідні чи автомобільні маршрути.

На туристичних картах, як правило, присутні наступні елементи:

- загально-географічні об'єкти – координатна сітка, рельєф, населені пункти, ріки, транспортні шляхи, адміністративні границі;
- туристичні об'єкти – історичні та архітектурні пам'ятники, музеї, заповідники, парки, спортивні споруди;
- інфраструктурні об'єкти – туристичні центри, готелі, заклади харчування, туристичні маршрути та стежки, гірськолижні траси, кемпінги, тощо.

Завданням картографування у туризмі є:

- пояснення закономірностей та форм територіального поширення, рекреаційних, історико-культурних, природних ресурсів;
- висвітлення характеру туристичного розвитку території і його матеріально-технічної бази;
- оцінювання стану використання рекреаційно-туристичних ресурсів, туристського освоєння і рекреаційного навантаження на територію;
- розробка перспективних варіантів розвитку та покращення територіальної організації туризму на основі комплексного аналізу природних, економічних та соціальних чинників.

Картографічний метод використовується для розробки організаційних інструментів державної регулятивної політики розвитку туризму, а також для виявлення існуючих проблем, наприклад, територіальної рекреаційної нерівності. Застосування цього методу дає змогу виявити нові деталі окреслених проблем за рахунок аналізу інформаційної бази, її конкретизації та просторової прив'язки.

1.3. Типізація природно-географічних туристичних ресурсів

Класифікуючи природні ресурси, що використовуються в туристичній індустрії, слід враховувати їхнє природне походження і економічне значення для туризму. При вивченні й дослідженні природних ресурсів слід виділити наступні їх групи (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

Групи природних ресурсів і види туризму [18, с. 121]

№ п/п	За походженням	За видами рекреаційного використання	За швидкістю вичерпання ресурсів	За можливістю самовідновлення і культивування
1	Фізичні: геологічні, кліматичні, гідрологічні, термальні ресурси	Мінеральні води	Відновлювальні: чистий відпочинок, прісна вода, родючий ґрунт, рослинність,	Відновлювані ресурси: ліс
2	Біологічні: ґрунтові ресурси, флора, фауна	Грязі	Невідновлювальні (мінеральні): грязі, мінеральні води	Невідновлювані ресурси: незворотні кліматичні зміни
3	Енергоінформаційні: місцевість, ландшафт	Ванни	Невичерпні природні ресурси: сонячна енергія,	
4	Культурний, сенситивний і релігійний	Солярії		
5	Лікування, відпочинок	Ліси		

У міжнародному туризмі розрізняють природні ресурси за характером залучення в туристичну діяльність (рис. 1.2.).

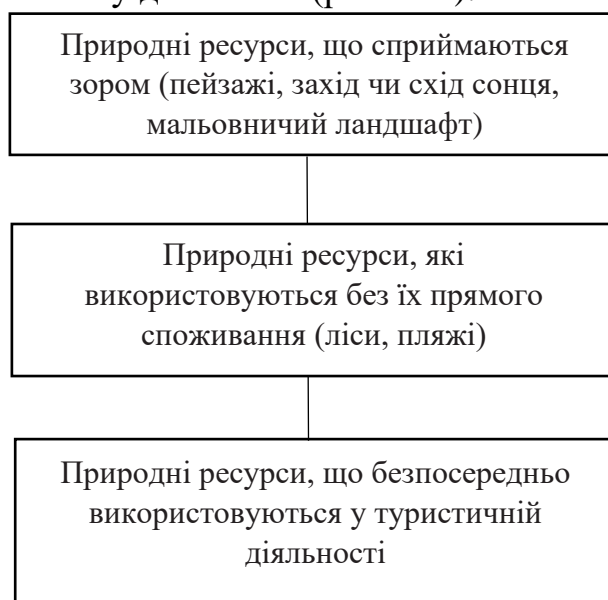

Рис. 1.2. Природні ресурси за характером залучення в туристичну діяльність (складено автором на основі [4])

Загалом, природні ресурси поділяють на:

– прямі – це тіла і сили природи, які безпосередньо сприяють відновленню фізичних й духовних сил людини. До них відносяться кліматичні, геоморфологічні, гідрологічні, фауністичні, флористичні й інші ресурси;

– опосередковані – впливають на формування прямих ресурсів. До них відносяться ґрунтові, геологічні, частково геоморфологічні, фауністичні, флористичні, енерго-інформаційні ресурси;

– комплексні – це поєднання усіх природних ресурсів рекреаційної діяльності, які нерозривно пов'язані між собою потоками речовини й енергії і мають медико-біологічну, психоестетичну, наукову цінність для відновлення духовних і фізичних сил людини

Також серед природних ресурсів туристичної діяльності виокремлюють: первозданні, які перебувають у природному стані; змінені в результаті створення різноманітних споруд; штучно створені (ставки, водосховища, лісопарки тощо). Інший варіант класифікації природних ресурсів поділяє їх на фізичні, біологічні та енергоінформаційні (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Класифікація природних рекреаційних ресурсів(складено автором на основі [18])

В межах природно-географічних рекреаційних ресурсів виділяють наступні: орографічні (ресурси рельєфу), геологічні, спелеологічні, бальнеологічні, гідрологічні, біотичні, ландшафтні ресурси. Таким чином, з природних рекреаційних ресурсів слід виокремити наступні (рис. 1.4.).

Як уже зазначалось, особливе місце серед природних ресурсів туристичної діяльності займають кліматичні ресурси, адже саме вони визначають просторову організацію відпочинку людини. Кліматичні ресурси сприяють відпочинку, оздоровчим заходам, що в цілому сприяє різноманітності туристичної діяльності. Клімат, як основний лікувально-профілактичний фактор, є основою для створення кліматичних курортів, оздоровча дія яких зумовлена використанням аеро -, геліо -, таласотерапії.

До бальнеологічних туристичних ресурсів відносяться мінеральні води і грязі, озокерит. До них належать також лікувальний клімат, різноманітні природні водойми і мальовничі ландшафти, які сприяють оздоровленню та відновленню тих, хто одужує після хвороби.

Природні мінеральні води ділять на вісім основних бальнеологічних груп: мінеральні води без специфічних компонентів і властивостей; вуглекислі мінеральні води; сірководневі мінеральні води; залізисті та миш'якові мінеральні води; йодобромні мінеральні води; радонові мінеральні води; борвмісні мінеральні води; слабо мінералізовані води з високим вмістом органічних речовин.

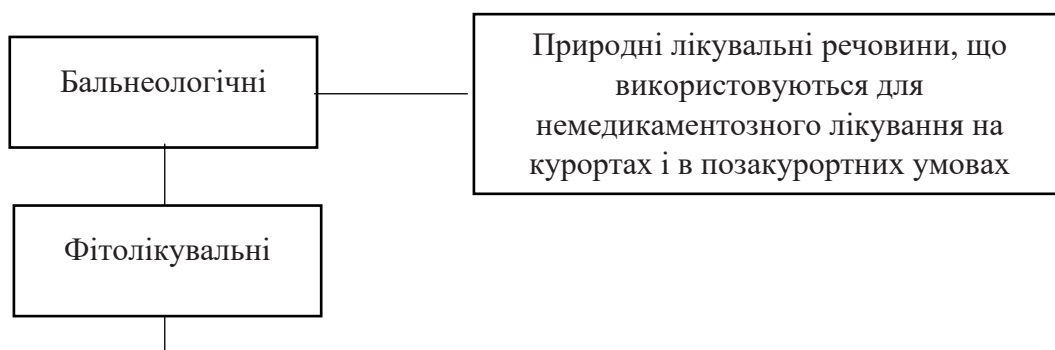

Рис. 1.4. Природні рекреаційні ресурси (складено автором на основі [9])

Бальнеологічні ресурси є основою для розвитку курортного господарства. Бальнеологічні курорти – це екологічно найчистіші природні екосистеми, гармонізовані із соціальними потребами людини на основі використання досягнень науки і техніки. Така гармонія і її використання надає лікувальний ефект цих територій та їх збалансований розвиток у майбутньому. Більшість курортів, санаторіїв, пансіонатів, туристичних баз, будинків відпочинку та інших рекреаційно-оздоровчих закладів знаходяться на берегах водойм чи біля них, наявність яких суттєво підвищує рекреаційний потенціал місцевості. Ці заклади в своєму розпорядженні мають водні туристичні ресурси, до яких відносяться моря, річки, озера, водосховища, будь-які водойми чи їх частини, які пристосовані для водних видів відпочинку, туризму та спорту [9, с. 117].

Природним ресурсом туристичної діяльності є рельєф (геоморфологічні ресурси) – один з багатьох складових елементів ландшафту, тому певні рельєфи є туристичними ресурсами, наприклад гірські вершини, печери, каньйони. Геоморфологічні рекреаційні ресурси є поєднанням форм рельєфу, які мають медико-біологічні, психолого-естетичні та інші властивості і використовуються для задоволення потреб людини у відпочинку та відновленні сил і здоров'я.

Геоморфологічні ресурси відносяться до незамінних природних рекреацій, які мають чітко виражений регіональний та територіальний аспекти. Залучення їх у процес рекреаційної діяльності має різний характер: як елемент атрактивності може сприйматися візуально, як база розміщення об'єктів рекреаційного призначення може використовуватися без прямого їх витрачання, внаслідок чого геоморфологічні ресурси піддаються впливу, зміни та деградації. Рельєф та його властивості можуть виступати в ролі як опосередкованого, так і прямого рекреаційного ресурсу. Як опосередкований ресурс, він сприяє формуванню специфічних характеристик клімату, ґрунтів, водних об'єктів, флори та фауни. Прямі властивості проявляються безпосередньо через вплив рельєфу на рекреаційну діяльність.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НОРВЕГІЇ

2.1. Територіальні особливості розміщення природних ресурсів в Норвегії

Норвегія розташована на північному заході Європи, з великою кількістю природних ресурсів. Оскільки Норвегія має довгу прибережну лінію, один з основних її природних ресурсів є риба і морські продукти. Більшість населення Норвегії проживає вздовж узбережжя, тому що великі міста, такі як Осло, Берген і Тронхейм, розташовані на узбережжі. Норвегія має також значні запаси нафти та газу, особливо на континентальному шельфі у північній частині країни. Норвегія є найбільшим добувачем нафти і природного газу за межами Середнього Сходу на душу населення. На нафтову промисловість припадає близько чверті валового внутрішнього продукту країни. Крім того, країна має значні запаси лісу та водні ресурси, які використовуються для виробництва електроенергії. Північна частина Норвегії розташована за Полярним колом, тому тут можна знайти значні запаси мінералів, таких як нікель, кольорові метали та залізо. Крім того, в тундрових регіонах знаходяться значні запаси гасу. Територія Норвегії також багата на гірські породи та камені, які використовуються для будівництва та виробництва різних матеріалів. Корисні копалини, такі як цинк, мідь, свинець та золото, також можна знайти в різних частинах країни.

Основні типи природних ландшафтів Норвегії включають внутрішні пагорби та гори, внутрішні долини, внутрішні рівнини, прибережні рівнини, прибережні фьорди, прибережні пагорби і гори. У Норвегії також є численні льодовики [37].

Частина Норвегії розміщена за Полярним колом здебільшого представляє собою високі плоскогір'я та скелясті гори, розбиті невеликими,

розрізненими долинами, берегова лінія, глибоко порізана фіордами, арктична тундра є лише на крайньому північному сході (в основному зустрічається на півострові Варангер).

Найбільш визначальною рисою Норвегії є Скандинавські гори, які починаються з Сетесдальсхейену на півночі від узбережжя Скагеррак перетинають численні фіорди Вестландету. Гірський ланцюг тягнеться на схід на південь від Тронхейма з такими хребтами, як Довреф'єлл і Рондане, та досягає кордону зі Швецією, де вони перетворюються переважно на пологі плато. Скандинавські гори перетинають багато фіордів у Нурланді та Тромсі, де вони утворюють багато островів. Скандинавські гори утворюють Лінгенські Альпи, які досягають північно-західного Фіннмарка, поступово опускаючись від Альта-фіорду до мису Нордкап, де вони нарешті закінчуються в Баренцевому морі.

Скандинавські гори природно ділять Норвегію на фізичні регіони – долини, які з усіх боків оточують гори. Ці фізичні регіони лише частково відповідають традиційним регіонам та округам країни [39].

Південне узбережжя – південний Скагеррак і узбережжя Північного моря, низовина на південь від гірського хребта Ставангер. У цій частині країни долини, як правило, мають напрямок з півночі на південь. Ця територія здебільшого горбиста, але є деякі дуже рівні ділянки, такі як Ліста та Ярен.

Південний схід – земля на схід від Скандинавських гір де переважають долини, які простягаються в напрямку з півночі на південь у східній частині, і в більш північно-західному та південно-східному напрямку на заході. Тут знаходяться найдовші долини Норвегії – Естердаль і Гудбрандсдал. Цей регіон також містить великі низовини, які оточують Ослофіорд, а також річку Гломма та озеро Мьоса.

Західні фіорди – земля на захід від Скандинавських гір де переважає гірський ланцюг, оскільки гори поступово стаючи нижчими, простягаючись аж до узбережжя. У цьому регіоні переважають великі фіорди, найбільшими з

яких є Согне-фіорд і Хардангер-фіорд. Узбережжя захищене ланцюгом шхер (маленьких безлюдних островів), які розташовані паралельно узбережжю і забезпечують початок захищеного проходу майже на всьому маршруті довжиною 1600 кілометрів від Ставангера до Нордкаппа.

Регіон Тронхейм – земля на північ від Довре, яка складається з пологого ландшафту з більш округлими формами та горами, а також з долинами, що закінчуються Тронхеймським фьордом. Далі на північ знаходиться долина Намдален.

Північні фьорди – земля далі на північ де знову переважають круті гори, що тягнуться аж до узбережжя, та численні фьорди. Ця довга вузька область включає багато великих островів, таких як Лофотенські острови, Вестеролен і Сенья.

Крайній північний схід – внутрішня частина узбережжя на схід від Нордкапп, менш вкрита горами. У внутрішній частині домінує велике плато Фіннмарксквідда. З півночі на південь простягаються великі широкі фьорди. На цьому узбережжі відсутні маленькі островці, типові для норвезького узбережжя [37].

Норми про природні ресурси є ключовими для забезпечення довгострокового сталого використання природних ресурсів і біорізноманіття в Норвегії. Вони також встановлюють обмеження на вплив промислової та сільськогосподарської діяльності на стан природних ресурсів (наприклад, забруднення води, деградація ґрунту, викиди шкідливих речовин). Розробка політики щодо природних ресурсів і навколишнього середовища може вплинути на стимули для інновацій у сільському господарстві та сталого зростання продуктивності.

В Норвегії важливою галуззю економіки є видобуток газу та нафти. Великі запаси природного газу і нафти зосереджені в норвезькому секторі Північного моря. Тут знаходиться 3/4 загальних родовищ і запасів нафти у всій Західній Європі. Норвегія за кількістю запасів нафти займає одинадцяте місце

в світі. Половина всього газу в Західній Європі сконцентрована в Норвегії. На нафтову промисловість припадає близько чверті ВВП країни [42].

Нафтогазова промисловість Норвегії працює вже майже 40 років, зосереджуючись на морському видобутку. Вуглеводнева промисловість Норвегії має ноу-хау та необхідний досвід для оптимального використання нафтових ресурсів у безпечний спосіб. Розвиток досвіду є невід'ємною частиною політики Норвегії щодо нафти та природного газу. Досвід, навички та технологічні досягнення, розроблені на норвезькому континентальному шельфі, використовуються світовою нафтогазовою промисловістю.

Інші основні галузі промисловості Норвегії включають судноплавство, харчову промисловість, суднобудування, металургію, хімічну промисловість, гірничодобувну промисловість, сільське господарство, рибальство та целюлозно-паперове виробництво.

Боротьба зі зміною клімату є пріоритетом політики в Норвегії, яка була однією з перших країн, яка запровадила податок на викиди вуглецю, і в останні роки зміни клімату та екологічні цілі відіграють все більшу роль у сільськогосподарській політиці. Однак сільськогосподарська діяльність, яка генерує найбільші викиди парникових газів, є тією, яка зараз найбільше підтримується. Сільське господарство в Норвегії не обкладається податком на викиди, що робить його винятком порівняно з іншими секторами, навіть якщо підтримка сільського господарства посилює викиди та інший тиск на навколишнє середовище. Норвезьке лісове господарство має величезний потенціал для зростання та внеску в пом'якшення наслідків зміни клімату, але поточні темпи заготівлі частково обмежені ринковим попитом. Сільськогосподарські та лісогосподарські земельні ресурси часто є частиною однієї власності, що експлуатується фермерами, однак законодавство про землекористування перешкоджає змінам у землекористуванні, зокрема землі, виведеній із сільськогосподарського використання. Покращення стимулів для сталого використання природних ресурсів може призвести до стійких

інновацій як у сільському, так і в лісовому господарствах, а також сприяти розвитку економіки замкнутого циклу. Крім того, фермери звільняються від податків на викиди парникових газів, а скорочення сільськогосподарських викидів є добровільними [43].

Більшість об'єктів лісового господарства поєднує сільськогосподарське та лісове господарство. У сільському господарстві зайнятий лише невеликий відсоток робочої сили, оскільки сільське господарство в Норвегії є складним через гористий рельєф і відсутність родючих ґрунтів – лише близько 3% загальної площі території Норвегії придатне для землеробства. Умови найбільш придатні для випасу худоби та вирощування сіна. Основні сільськогосподарські культури – ячмінь, картопля, пшениця. Виробництво м'ясної та молочної продукції є достатнім для потреб країни, але більшість зерна та овочів імпортується. Багато ферм невеликі, більшість з них належать індивідуальним фермерам. Кооперативи продають і переробляють продукцію, а також закупають насіння та обладнання.

Лісове господарство є основною діяльністю і часто здійснюється фермерами, які володіють більшою частиною лісових земель. Велика частина деревини надходить на целюлозно-паперові комбінати, які експортують значну частину своєї продукції.

Земельна та сільськогосподарська політика спрямована на збереження роботи ферм у всіх частинах країни та сприяння сімейній власності. Земельні норми, такі як Закон про концесію, Закон про земельні ділянки, Закон про землю та Закон про ліси, є важливими інструментами для запобігання зміні сільськогосподарських земель під інші види використання та досягнення цих цілей [43].

Максимізація внеску сільського господарства в цілі пом'якшення наслідків зміни клімату вимагає вирішення структури виробництва тваринницької продукції. Оподаткування викидів худоби (або зменшення пов'язаної підтримки) потенційно може зменшити поголів'я тварин, збільшити виробництво на одну тварину та підвищити ефективність викидів

вуглецю у виробництві молочної та м'ясної продукції, тоді як відокремлена підтримка може зберегти дохід ферми та землю у сільськогосподарському використанні.

Ліси роблять значний внесок у скорочення чистих викидів парникових газів у Норвегії, але це поглинання вуглецю не повністю враховується як частина кліматичних зобов'язань Норвегії, оскільки це результат минулої політики та ринкових дій. Обмежений ринковий попит є основною перешкодою для збільшення обсягів збору врожаю, тому потрібні нові інноваційні продукти. Збільшення запасів вуглецю в продуктах із заготовленої деревини для тривалого використання призведе до видалення вуглецю з атмосфери.

Головною метою чинного Закону про лісове господарство від 2006 року є сприяння сталому управлінню лісовими ресурсами для сприяння місцевому та національному економічному розвитку та забезпеченню біологічного різноманіття, урахування ландшафту, відпочинку на природі та культурних цінностей, пов'язаних з лісом.

Національна міжгалузева стратегія біоекономіки Норвегії дає можливість підвищити стійкість та конкурентоспроможність агропродовольчого сектору через підвищення ефективності використання природних ресурсів, сприяти пом'якшенню кліматичних змін, допомогти аграрному сектору адаптуватися до зміни клімату та сприяння узгодженості політики [32].

Традиція рибальства в Норвегії є давньою, і ця країна є однією з найкращих рибальських націй у Європі. Хоча кількість рибалок, які працювали в рибальській промисловості Норвегії, скоротилася наприкінці минулого століття, річний вилов збільшився завдяки вдосконаленим методам і розширенню рибальської зони. Крім того, рибальство включає вилов риби на суші фермерами та іншими особами, які живуть на узбережжі чи фіорді, а також глибоководний вилов риби за допомогою сучасних траулерів і заводських кораблів. Більшість улову експортується, особливо морожена

тріска, консервовані сардини та оселедці. Оселедці також переробляють на масло і рибне борошно.

Колись в Норвегії важливу роль в економіці відігравав китобійний промисел. Ця практика стала суперечливою в ХХ столітті, оскільки через надмірне полювання кількість видів китів у всьому світі скоротилася. У 1968 році Норвегія почала обмежувати китобійний промисел. Наприкінці 1980-х і на початку 1990-х років Норвегія дотримувалася повної заборони Міжнародної китобійної комісії на комерційний китобійний промисел. Однак до середини 1990-х років норвезький уряд поступово почав дозволяти обмежений вилов деяких видів китів, стверджуючи, що кити більше не знаходяться під загрозою зникнення і що китобійний промисел не становить серйозної загрози для популяції риб. Міжнародне співтовариство піддало різкій критиці цю практику, що призвело до різкого занепаду цієї галузі.

Промисловий розвиток Норвегії базується переважно на недорогій гідроелектроенергії. На початку ХХІ століття виробництво гідроелектроенергії на душу населення в країні було найвищим у світі. Виробництво в країні таких металів, як алюміній, мідь, нікель, цинк і титан, використовує велику кількість електроенергії, як і виробництво азоту для добрив і вибухових речовин. Норвегія також є значним виробником сплавів на основі заліза.

Таким чином, Норвегія має значні природні ресурси, які використовуються в різних сферах господарства, включаючи енергетику, рибальство, видобуток корисних копалин та будівництво. Розташування цих ресурсів в різних регіонах Норвегії зумовлено географічними та кліматичними особливостями країни.

2.2. Вплив рекреаційної діяльності на навколишнє середовище Норвегії

Королівство Норвегія – це скандинавська країна, яка знаходиться в Північній Європі, розміщена в західній частині Скандинавського півострова, а також на острові Ян-Маєн та арктичному архіпелазі Шпіцберген (Додаток А).

Норвегія є одним зі світових лідерів за рівнем економічного розвитку, вона відноситься до найрозвиненіших країн Європи та світу. Це країна з неоціненним досвідом боротьби з корупцією, самоврядування та енергетичної політики, а її економіка є вдалим прикладом синтезу вільного ринку і державного регулювання. Країна підтримує комбінацію ринкової економіки та Скандинавської моделі з обов'язковим медичним страхуванням і комплексною системою соціального страхування. Про високий соціально-економічний розвиток Норвегії свідчать її високі позиції в світових рейтингах. Норвегія посідає 1 місце у світі за Індексом розвитку людського потенціалу і за Індексом демократії, стабільно входить до першої десятки країн за показниками ВВП на душу населення, Індексом сприйняття корупції, Індексом легкості ведення бізнесу [33].

Територія Норвегія складає 385 252 кв. км, населення країни станом на кінець 2021 року налічувало 5, 4 млн. чоловік. Норвегія має довгу лінію східного сухопутного кордону зі Швецією (протяжністю 1 619 км). Норвегія також межує з Данією, Фінляндією і росією на північному-сході, а також з протокою Скагеррак на півдні.

В Норвегія досить розвинута екологічна політика, яка направлена на покращення клімату, та направлена на реалізацію найамбітніших цілей скорочення викидів серед усіх країн ОЕСР та готується до досягнення вуглецевої нейтральності у 2050 році.

Норвегія може похвалитися одними з найкрасивіших гірських ландшафтів у світі, її високі вершини підкреслені крижаними льодовиками, скелястими шпилями та темно-зеленими фіордами (рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Ланшафти Норвегії [41]

Великі території країни включені в низку національних парків, яких в Норвегії нараховується 41, з них 34 на материк та 7 на архіпелазі Шпіцберген. Ці парки є важливим туристичним об'єктом туристичної галузі, в яких туристи можуть знайти собі заняття до душі: від легких мандрівок до повномасштабних експедицій чітко позначеними стежками, які обслуговуються цілою мережею гірських будиночків зі зручними умовами проживання.

Проаналізуємо особливості розвитку рекреаційної галузі Норвегії та вплив на неї пандемії COVID-19. Загальні витрати на туризм у 2019 році в Норвегії склали 194 млрд норвезьких крон, з яких приблизно 30% витратили міжнародні туристи. У 2020 році, внаслідок карантинних заходів кількість міжнародних відвідувачів, скоротилася на 76,4% до 1,4 млн. У 2021 році відбулося обмежене відновлення, коли кількість міжнародних прибуттів була трохи вищою за рівень 2020 року (табл. 2.1.). У 2021 році основними країнами прибуття туристів були Німеччина, Швеція, Нідерланди та США.

Таблиця 2.1.

Внутрішній, в'їзний та виїзний туризм Норвегії у 2017-2021 рр. [42]

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
Внутрішній туризм					
Ночівля (туристи)	15 080	18 970	14 710	16 580	20 450
Ночівля у всіх типах розміщення	52 550	63 280	48 030	66 650	80 100
Готелі та подібні заклади	10 880	11 480	10 810	8 850	10 200
Інші колективні установи	15 490	15 220	5 480	10 480	11 060
Приватне проживання	26 180	36 580	31 740	47 320	58 840
В'їзний туризм					
Ночівля (туристи)	5 845	5 688	5 879	1 387	1 435
Ночівля у всіх типах розміщення	9 949	10 138	10 701	3 318	3 310
Готелі та подібні заклади	8 001	8 065	8 472	2 689	2 500
Інші колективні установи	1 948	2 073	2 230	629	809
Виїзний туризм					
Загальна кількість міжнародних відправлень	16 800	16 530	18 624	3 203	3 699
Ночівля (туристи)	8 170	8 120	9 070	1 745	2 027
Одноденні відвідувачі (екскурсанти)	8 630	8 410	9 554	1 458	1672

Внутрішній туризм, як для відпочинку, так і для ділових цілей, завжди домінував у туристичному секторі Норвегії: норвежці забезпечили 70% усіх ночівель у 2019 році. Наслідки COVID-19 призвели до збільшення частки внутрішнього туризму до 86% у 2020 році, оскільки внутрішній туризм відновився до 85% від рівня 2019 року [42].

Норвегія має значні водні ресурси, оскільки має вихід до моря та значну розгалужену мережу річок, озер та заток. Це виплаває на розвиток туризму, зокрема круїзного. Норвегія поділяється на п'ять туристичних регіонів:

- Північний регіон (Нур-Норге) – територія північної частини Норвегії знаходяться в південній частині Полярного кола. Тут поширені круїзи пароплавом вздовж узбережжя, круїзи островами та арктичні круїзи;

- Західний регіон (Вестланн) – відомий своїми фіордами – Хардангер, Гейрангер і Согне. Завдяки цим мальовничим затокам Вестланн отримав назву «туристична Мекка» Норвегії. Тут сконцентрована найбільша кількість круїзних портів. Серед найпопулярніших видів туризму: круїзи фіордами та морські круїзи;

- Центральна Норвегії (Тренделаг) відрізняється традиційною архітектурою, незвичайними пивоварнями та регіональними фермами;
- Південна Норвегія (Серланн) характеризується прибережними курортами, мальовничими скелястими узбережжями, величними природними пейзажами;
- Східна Норвегія (Естландія) є важливою туристичною дестинацією, оскільки саме тут розташована столиця Норвегії та один з найбільших портів країни – Осло [37].

Норвегія має всі умови для розвитку туризму і завдяки правильній туристичній політиці отримує значні надходження від туристичної галузі до бюджету країни. Туризм має важливе значення для економіки, не тільки з точки зору його внеску в національний ВВП, який складає 4,2%, але й розвитку суміжних з ним галузей, в першу чергу інфраструктури. Наприклад, розвинена транспортна інфраструктура дає змогу перевозити велику кількість пасажиропотоку. Різноманітний вибір засобів розміщення з добре налагодженим сервісом, дозволяє туристам підібрати розміщення на будь-який смак, а численні заклади харчування дозволяють задовольнити найвибагливіших туристів. Добре розвинена індустрія дозвілля пропонує туристам ознайомитися з музеями, театрами або відвідувати тематичні парки та парки розваг. Серед найпопулярніших видів туризму на першому місці стоїть круїзний туризм, друге місце займає культурно-пізнавальний туризм, а третє зайняв гірськолижний туризм.

Проте, розвинена рекреаційна діяльність може мати як позитивний, так і негативний вплив на навколишнє середовище Норвегії. Норвегія має дивовижну природу та значні природні ресурси і рекреаційна діяльність, така як туризм, кемпінг та інші види відпочинку, можуть привести до їх забруднення, зношення і пошкодження, тому зростаючий туризм є серйозним викликом для норвезької природи. Багато туристів приїжджають в Норвегію, щоб побачити її красу, але збільшення кількості відвідувачів може мати негативний вплив на екосистеми. Наприклад, зростання кількості туристів, які

відвідують гірські масиви Норвегії, може призвести до ерозії гірських шляхів та забруднення водних ресурсів. З іншого боку, рекреаційна діяльність може також бути корисною для навколишнього середовища. Туризм може стимулювати збереження природних ресурсів та зон відпочинку. Кемпінг та інші види відпочинку можуть сприяти підтримці місцевої економіки та розвитку інфраструктури.

Отже, рекреаційна діяльність може мати значний вплив на навколишнє середовище Норвегії, але використання екологічної та сталої практики може зменшити його негативний вплив та зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь.

За розроблення екологічної політики та розвиток і регулювання рекреаційної діяльності в Норвегії відповідає Міністерство торгівлі, промисловості та рибальства. Міністерство тісно співпрацює з іншими головними міністерствами, пов'язаними з туризмом, включаючи ті, що займаються місцевим самоврядуванням, регіональним розвитком, сільським господарством, продовольством, транспортом, кліматом і навколишнім середовищем (рис. 2.2.) [32].

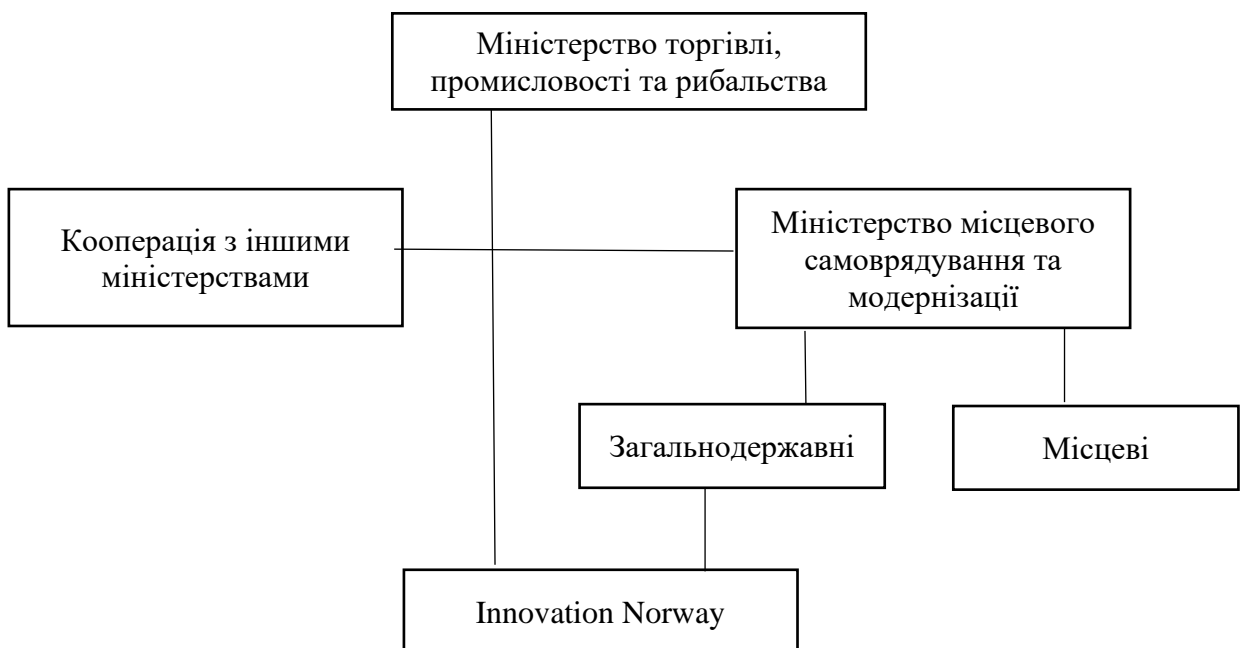

Рис. 2.1. Організаційна схема туристичних організацій Норвегія [43]

Через Міністерство місцевого самоврядування та модернізації регіональні та місцеві органи влади відіграють ключову роль у сприянні розвитку туризму. Вони створюють умови, які мають ключове значення для туризму, відповідаючи за планування та регулювання інфраструктури, комунальних послуг, національних парків та пам'яток природної і культурної спадщини. Міністерство місцевого самоврядування та модернізації володіє половиною Innovation Norway.

Декілька регіонів (і деякі муніципалітети) мають власні стратегії для туризму та надають фінансову підтримку своїм регіональним і місцевим організаціям управління напрямками. Регіональна реформа, започаткована в 2020 році, надала округам оновлені ролі та розширила їх відповідальність і, повинна забезпечити більш ефективну основу для вирішення міжгалузевих проблем на користь індустрії туризму, яка взаємодіє з багатьма секторами та зацікавленими сторонами в межах регіональних кордонів [43].

Міністерство клімату та навколишнього середовища та Міністерство транспорту є ключовими партнерами Міністерство торгівлі, промисловості та рибальства, враховуючи їх роль у розробці політики на користь більш сталого туристичного сектору. Крім того, Міністерство сільського господарства та продовольства робить свій внесок у реалізацію потенціалу збільшення вартості в результаті співпраці між фермерами та виробниками продуктів харчування, ресторанами та іншими частинами туристичної індустрії.

Innovation Norway, державна компанія, яка виконує функцію організації національного туризму. Головною метою Innovation Norway є збільшення загального економічного зростання та створення цінності для норвезької економіки, враховуючи цілі сталого розвитку. Щоб досягти цієї мети в туризмі, Innovation Norway зосереджується на стимулюванні розробки туристичного продукту та просуванні Норвегії як бренду і туристичного напрямку на міжнародному рівні. Innovation Norway в основному фінансується Міністерством торгівлі, промисловості та рибальства, але також отримує фінансування від інших міністерств і округів. Програми та послуги компанії

спрямовані на стимулювання підприємництва в Норвегії. Головний офіс Innovation Norway знаходиться в Осло, а також офіси в кожному з норвезьких округів [43].

Innovation Norway надає туристичним компаніям кредити, гранти та гарантії. У 2020/21 році ці суми суттєво зросли через надзвичайні заходи та трансферти для компенсації бізнесу за наслідки COVID-19. У 2020 році Innovation Norway виділила 724 млн. норвезьких крон у вигляді позик і грантів туристичним компаніям, що на 137% більше, ніж у 2019 році. З цієї суми 249 мільйонів норвезьких крон було надзвичайним фінансуванням. Решту 475 млн. норвезьких крон було виділено як галузево-нейтральну підтримку бізнесу.

Для забезпечення сталого розвитку туризму та інших видів рекреації в Норвегії було прийнято ряд заходів. Наприклад, уряд Норвегії запровадив законодавчі акти та правила, що регулюють використання природних ресурсів. У місцях відпочинку були встановлені сміттєві кошики, туалети та інші зручності для відвідувачів. Також було запроваджено обмеження на кількість людей, які можуть відвідувати певні туристичні об'єкти одночасно.

Додатково, в Норвегії проводяться кампанії з популяризації екологічних практик серед туристів та місцевого населення. Наприклад, туристи можуть спонуватися до використання громадського транспорту замість власних автомобілів, не залишати сміття та не пошкоджувати рослинність та тваринний світ.

У 2020 році Норвегія розробила Національну туристичну стратегію до 2030 року «Великий вплив, малий слід». Метою Стратегії є визначення низки заходів для забезпечення розвитку більш стійкого та прибуткового туристичного сектору до 2030 року. Стратегію було опубліковано в травні 2021 року, вона містить 23 заходи державної політики, які враховуються під час відновлення після пандемії та можливих змін. у майбутніх тенденціях подорожей [32].

Приклади рекомендованих політичних заходів Стратегії включають:

- фінансування для стимулювання набору кваліфікованого персоналу на етапі відновлення, зосереджуючись на секторі послуг;
- ініціювання Reis21 – національного стратегічного інструменту для створення довгострокової платформи для інновацій, заснованих на знаннях, і реструктуризації в індустрії туризму Норвегії;
- створення офіційного норвезького звіту (NOU) про рамкові умови для туристичного сектору.

Крім того, щоб покращити базу даних для туризму, Норвегія має:

- ініціювати попереднє дослідження щодо можливості створення національного моніторингу, інструменту аналізу великих даних для туристичного сектору, який має надати комплексне уявлення про туризм як сектор;
- профінансувати розробку кліматично розумного цифрового калькулятора, який пов'язує дані про викиди CO₂ від транспорту і витрати на туризм на різних туристичних ринках. Мета полягає в тому, щоб дозволити зацікавленим сторонам у сфері туризму робити обґрунтований стратегічний вибір, щоб індустрія могла легше досягти цілі 10% щорічного скорочення загальних викидів парникових газів від комерційної туристичної діяльності [43].

Крім того, 2021 році було розширено та скориговано схему сертифікації стійких напрямків розвитку туризму, яка покращує управління туристичною галуззю, а також було впроваджено нову нормативну базу для розвитку рибальського туризму. Політика сталого туризму також включає такі заходи, як вибір і маркування все більшої кількості національних пішохідних стежок, щоб зробити їх більш надійними, доступними та привабливими для відвідувачів.

Інші заходи туристичної політики для сталого розвитку туризму в Норвегії наступні:

- відповідно до стратегії «Великий вплив, малий слід», Норвегія наголошує на стійкості на рівні туристичних напрямків і компаній. Мета

полягає в тому, щоб зменшити негативні довгострокові наслідки пандемії та створити більше цілорічних робочих місць у сфері туризму;

- запуск пілотної програми для сталого туризму, підтримки місцевої природи та управління навколишнім середовищем, а також подорожей без шкідливих викидів;

- розробка національної системи сертифікації місцевих і регіональних гідів у співпраці з відповідними організаціями;

- забезпечення створення цінності та відповідних зручностей на місцевому рівні, дозволяючи муніципалітетам запроваджувати внески для відвідувачів (варіант туристичного збору);

- перегляд рамкових умов для регіональних організацій управління напрямками у співпраці з промисловістю;

- допомога норвезьким туристичним компаніям у їхніх контактах з міжнародними туристичними онлайн-агенціями;

- подальша розробка схеми національних туристичних доріг.

Ключовою довгостроковою проблемою норвезького туристичного сектору є його відносно низька прибутковість через низьку частку туристичних продуктів з високою доданою вартістю, сезонність і відсутність співпраці в місцях призначення та між ними. Необхідно посилити зусилля для поширення туризму як географічно, так і сезонно, покращити взаємодію між туристичним сектором і місцевими громадами та збільшити місцеві економічні вигоди від туризму [34].

Таким чином, Норвегія має відносно високі стандарти екологічного регулювання, а суворість екологічної політики Норвегії вище середнього рівня в ОЕСР. Для регулювання впливу рекреаційної діяльності на навколишнє середовище та запровадження низки заходів для забезпечення розвитку більш стійкого та прибуткового туристичного сектору до 2030 року у 2020 році Норвегія розробила Національну туристичну стратегію до 2030 року «Великий вплив, малий слід».

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НОРВЕГІЇ

3.1. Фактори сталого розвитку ресурсів Норвегії

Концепція сталого розвитку світового господарства базується на доктрині сталого розвитку, яка є сукупністю ідей, концепцій, положень та постулатів різних наук і спрямована на зміну стосунків людини і природи для розширення можливостей економічного зростання та на створення скоординованої глобальної стратегії виживання людства, орієнтованої на збереження і відновлення природних спільнот у масштабах, необхідних для повернення до меж господарської місткості біосфери.

Сталий розвиток – це свідомо підтримуваний розвиток, в результаті чого зростає роль управління, самоврядування і самоорганізації [25, с. 26]. Зміна функцій держави має відбуватись внаслідок активізації її регуляторних функцій шляхом встановлення параметрів розвитку і контролю за їхнім дотриманням. Головним засобом реалізації переходу до сталого розвитку є керована системна трансформація суспільства, економіки та держави, яка приведе до переходу на вищий рівень розвитку. Системна трансформація має забезпечити випереджальний розвиток порівняно з іншими країнами, базуючись на власному інтелектуальному і культурному потенціалі, нових технологіях, що дають змогу необмежено розвиватись у часі.

Як було зазначено вище, Норвегія має велику кількість природних ресурсів, включаючи нафту, газ, ліси, водні ресурси. Для забезпечення сталого розвитку цих ресурсів враховуються наступні фактори.

Екологічні обмеження – Норвегія визначила екологічні обмеження для захисту своїх природних ресурсів від забруднення та перевищення допустимих рівнів видобутку ресурсів. Водночас, пріоритет віддається використанню більш екологічно чистих технологій, зменшенню кількості відходів та забезпеченню відновлення ресурсів.

Збереження біорізноманіття – в країні є розвинута система охорони природи, яка містить більше 1000 природно-заповідних територій та

національних парків. Ці території забезпечують збереження біорізноманіття та природних ландшафтів країни.

Відповідальне використання ресурсів. Не дивлячись на запаси нафти та газу, в Норвегії активно розвивається галузь відновлюваної енергетики, яка використовує гідроенергетику, вітрові електростанції та сонячні панелі. Крім того, країна дбає про відповідальне використання інших ресурсів, таких як ліси та водойми, з метою забезпечення їх відновлення та підтримки екосистем. Відносно невисокі викиди вуглекислого газу та інших забруднювальних речовин дозволяють Норвегії займати лідерські позиції у глобальній боротьбі зі зміною клімату та збереження навколишнього середовища. Уряд Норвегії планує збільшити виробництво енергії з вітрових електростанцій у два рази до 2030 року та створити більше можливостей для використання сонячної енергії. Це допоможе зменшити залежність від викопних палив та зменшити негативний вплив на довкілля [42].

Сприяння соціальному розвитку. В Норвегії, один з кращих в Європі рівень соціального забезпечення населення. Норвегія забезпечує соціальний розвиток своїх громад шляхом забезпечення високого рівня життя та гарантії соціального захисту населення.

Управління водними ресурсами. Норвегія є багатою на водні ресурси, у тому числі на річки та озера, які використовуються для виробництва електроенергії. Для забезпечення сталого розвитку використання водних ресурсів у Норвегії було розроблено стратегію, яка передбачає зменшення впливу на довкілля водосховищ, підвищення ефективності використання енергії та захист водних ресурсів від забруднення. Крім того, Норвегія відома своїм рибальством та аквакультурою, і керує цими галузями з урахуванням сталого розвитку. Уряд Норвегії встановлює квоти на риболовлю та здійснює контроль за їх дотриманням, щоб зберегти рибні запаси та забезпечити рівномірний розвиток галузі.

Переробка сміття. Уряд Норвегії активно сприяє переробці та повторному використанню відходів, зокрема пластикових. Країна здійснює

інвестиції в дослідження технологій, які допоможуть зменшити кількість відходів та забезпечити більш сталий підхід до поводження з відходами.

Відкритість та транспарентність управління природними ресурсами. Уряд Норвегії забезпечує доступ до інформації про використання природних ресурсів та здійснює консультації з зацікавленими сторонами для прийняття рішень, що враховують екологічні та соціальні аспекти.

Нарешті, важливим фактором є розвиток екологічного туризму. Норвегія є популярним місцем серед туристів, що цінують природу та екологічно чисте середовище. Уряд Норвегії підтримує концепцію сталого розвитку туризму,

Термін «сталий туризм» в загальному розумінні означає «туризм, погоджений із дотриманням благополуччя природного середовища». У спеціалізованій літературі тлумачення цього поняття не є однозначним. Деякі автори вважають визначення «сталий розвиток» недостатньо коректним, а саме таким, що не повною мірою відбиває внутрішню сутність явища, про яке йдеться. Відповідно, вони вважають, що більш термінологічно правильним було б визначення «збалансований туризм», або «гармонійний», «рівномірний», «рівноважний», «розвиток без руйнувань» тощо [7, с. 17].

Сталий розвиток туризму, як зазначається у Порядку денному на XXI століття для галузі подорожей і туризму – це здатність туризму упродовж тривалого періоду зберігати свої кількісні і якісні показники, тобто виправдовувати очікування резидентів і туристів як у короткий, так і більш тривалий період, без шкоди довіллю тієї території, яка зацікавлена у його розвитку. Крім того, сталість у туризмі передбачає позитивний загальний баланс екологічних, соціокультурних та економічних впливів туризму. У Порядку денному на XXI століття для галузі подорожей і туризму наголошується на важливості співробітництва між органами влади, галузями економіки і туристичними організаціями у цьому питанні, демонструються переваги від зміщення акценту з екологічного туризму на сталий туризм.

Сталий розвиток туризму – це такий розвиток, який забезпечує задоволення поточних потреб теперішніх поколінь туристів і не створює ризику того, що потреби майбутніх поколінь туристів і не створює ризику того, що потреби майбутніх поколінь не будуть задоволені.

Сталість розвитку туризму вбачається у тому, що він займає відповідне положення в суспільній практиці як форма дозвілля, вид економічної діяльності і розвивається на основі збалансованості інтересів:

1) між економічною ефективністю туристичної діяльності, яка потребує розширення меж, прямує до геоторіальності (повсюдності), та збереженням природного довкілля і соціокультурної самобутності народів;

2) між бізнесом, діяльність якого спрямована на отримання максимально можливого за даних умов прибутку, та місцевими громадами і державою, які повинні дбати не тільки про соціально-економічне зростання, а й про збереження для майбутніх поколінь природної і соціокультурної складової туристичної діяльності, яка, є ресурсом для стабільного функціонування.

Найбільш поширеним сьогодні є підхід щодо розгляду сталого туристичного розвитку, який базується на тріаді: «природа – економіка – суспільство». Оскільки життя людей, функціонування економіки і розвиток природи проходять у нерозривній єдності в межах єдиної екосистеми, то зрозуміло, що ефективний розвиток популяції повинен відбуватися так, щоб не порушувалась її цілісність і оптимальне співвідношення її основних складових: екологічної (отримуючи природне середовище); економічної (господарський розвиток); соціальної (ефективна життєздатність населення).

Туризм в Норвегії є важливою галуззю та пріоритетною сферою для органів державної влади. Індустрія туризму сприяє зростанню доходів бюджетів, що допомагає зберегти та забезпечити нові робочі місця.

Сталий розвиток туризму в Норвегії полягає в тому, щоб сприяти прибутковому розвитку індустрії туризму в рамках, які одночасно захищають екологічні та соціальні цінності. Це робиться шляхом просування Норвегії як

туристичного напрямку в сегментах і на ринках, які вважаються найбільш стійкими в довгостроковій перспективі [42].

Сталий розвиток індустрії туризму є основою для розвитку, який враховує як соціальні, екологічні, так і економічні аспекти. Важливою частиною сталого розвитку туризму є кліматичний аспект, але він не єдиний фактор, який потрібно брати до уваги. Інші фактори, які також відіграють роль:

- створення додаткової вартості не тільки навколо декількох туристичних пам'яток, але й по всій території Норвегії;
- розвиток екологічних туристичних маршрутів, щоб майбутні покоління мешканців і гостей країни могли насолоджуватися природою
- розвиток цілорічних робочих місць;
- охоплення цільових груп, які дають високі прибутки з низьким впливом на навколишнє середовище.

Уряд Норвегії працює над тим, щоб усі туристи витрачали більше коштів протягом тривалого періоду часу, особливо якщо вони відвідують Норвегію не в туристичний сезон. Він активно працює над тим, щоб туроператори пропонували різні заходи поза основним сезоном. Тобто, вони посилюють рекламні заходи для демонстрації переваг Норвегії восени, взимку та навесні та спрямовані на індивідуальних мандрівників, які бажають проводити в Норвегії більше часу, оскільки вони відчувають більше місця призначення та витрачають більше грошей, ніж ті, хто подорожує великими групами.

Національні органи влади спільно з Innovation Norway Tourism та дослідницькими установами розробили схему маркування екологічних туристичних дестинацій. Мета якої полягає в тому, щоб допомогти туристичній індустрії визначити пріоритети сталого розвитку в довгостроковій стратегічній діяльності [32].

Sustainable Destination – це єдина національна схема маркування туристичних дестинацій у Норвегії. Стандарт схеми маркування було

схвалено Глобальною радою зі сталого туризму, а це означає те, що він відповідає міжнародним вимогам до сертифікації місць призначення.

Схема маркування у Норвегії була розроблена як система управління для систематизації роботи над сталим розвитком норвезьких туристичних дестинацій.

Бути позначеним як стійка туристична дестинація означає, що цим дестинаціям з часом надають пріоритет досягненню цілей підвищення стійкості, а не те, що дестинація є повністю екологічним. Схема маркування є інструментом для норвезької індустрії туризму, яка хоче віддати пріоритет сталому розвитку.

Туристичні дестинації повинні документувати прогрес, ставити цілі та розвиватися стабільно в довгостроковій перспективі. Дестинації, які беруть участь у схемі маркування, працюють над досягненням загального стандарту схеми, який складається з різних показників, за якими напрямок вимірюється і контролюється. Щоб пункт призначення зберігав маркування, він повинен документувати вдосконалення кожні три роки відповідно до стандарту.

Національний стандарт екологічних туристичних дестинацій в Норвегії містить шість розділів, 45 критеріїв та 108 показників у галузі природи, культури, навколишнього середовища, соціальних цінностей, залучення населення та економічної рентабельності. На ці показники необхідно відповісти та задокументувати пункти призначення в схемі, і також потрібно постійно вимірювати розвиток за тими самими показниками.

Щоб втілити стандарт у життя, туристична дестинація повинна вжити заходів щодо енергозбереження, просування місцевої культури та кухні, побудувати інфраструктуру – поставити вказівники, прокласти чи оновити стежки для піших маршрутів. Перш ніж видати акредитацію всі ці зміни перевіряють. Процес займає два-три роки. Глобальна мета – щоб усі туристичні місця у Норвегії відповідали цьому стандарту [42].

Схема маркування сталого призначення не вирішує всіх проблем, але може стати основою для визначення пріоритетів, підвищення обізнаності та

створення платформ для співпраці. Завдяки знаку сталого розвитку встановлюються чіткі вимоги до місця призначення, а розвиток вимірюється з часом.

Місця призначення мають пройти складні процеси та ретельне картографування, щоб отримати гарну основу для прийняття майбутніх рішень. Крім того, розвиток компетентності та підвищення обізнаності про позитивні та негативні сторони туризму покращує підготовку місцевих гідів. Досвід показує, що робота маркування значною мірою дає додаткову мотивацію продовжувати працювати над більш сталим розвитком туристичної дестинації.

На початку 2021 року акредитацію отримали 33 місця. Серед них Свальбард, або Шпіцберген, – архіпелаг у Північному Льодовитому океані між Норвегією та Північним полюсом. Його столиця Лонгйір, де живуть 2 100 людей, – не тільки найпівнічніше місто на планеті, але й місто, яке найбільше зачіпає глобальне потепління [39].

Окрім маркування, в Норвегії уряд працює над іншими ініціативами, інтеграції концепції сталого розвитку в діяльність туристичної галузі наприклад:

- зелені подорожі – полегшення для споживачів вибір екологічних подорожей шляхом демонстрації екологічно сертифікованих підприємств і продуктів;
- курси для працівників сфери туризму щодо сталого розвитку напрямків і необхідних фінансових ресурсів для фінансування сталого розвитку;
- рекомендація стійких маршрутів подорожей;
- проект, який вимірюватиме викиди CO₂ від транспорту туристів у Норвегії [30].

Транспорт є одним з основних проблемних питань туризму і становить значну частку викидів CO₂ від цієї галузі. Екологічні аспекти міжнародної авіації є викликом не лише для Норвегії, але й для всього світового туризму,

тому норвезький уряд вживає заходи в авіаційному секторі щодо зменшення ним викидів CO₂. Зокрема, він робить наступне для сприяння екологічно сприятливому розвитку індустрії туризму:

- запроваджує сертифікати, які містять кліматичні вимоги;
- заохочує м'яку мобільність (місцевий громадський транспорт і електротранспорт).
- розробляє та фінансує екологічно чистих проекти і транспортні рішення;
- надає пріоритет роботі з туристами на екологічних маршрутах.

Доступ до ринків має вирішальне значення для індустрії туризму в Норвегії, тому уряд та Innovation Norway співпрацює авіакомпаніями, зокрема з Avinor. Більшість іноземних споживачів мало знають про Норвегію, і її сприймають як далекий напрямок для подорожей. Для того, щоб досягти успіху та забезпечити круглий рів міжнародні прибуття туристів, індустрія туризму потребує доступності та передбачуваності в маркетинговій роботі. У Норвегії багато відвідувачів, які приїжджають вперше, і Innovation Norway постійно впроваджує заходи щоб мотивувати туристів, що Норвегія є очевидним вибором для їх наступної відпустки.

Індустрія туризму сама ініціювала та створила дорожню карту для індустрії туризму в Норвегії: «Назустріч сталим подорожам і туризму в Норвегії: дорожня карта», де 10 найбільших організацій норвезького туризму об'єдналися та заявили, що вони повинні працювати на довгострокову перспективу [36].

Однією з найбільших проблем у туристичній індустрії є великі сезонні коливання. План дій для туризму «Назустріч сталим подорожам і туризму в Норвегії: дорожня карта» має на меті розподілити туристичний потік між кількома місцями та сезонами, щоб забезпечити роботу туристичної шалузі протягом усього року. Це матиме велике значення для прибутковості та зайнятості в галузі.

3.2. Рекомендації щодо популяризації екологічних турів Норвегії: досвід для України

В Норвегії діє принцип *allemannsretten*, що дає кожній людині право «вільно мандрувати», який також потирений в інших скандинавських країнах. Це популярна традиція – за тисячолітнім державним указом будь-яка людина, поки вона чемна і поводить ся пристойно, може законно ходити будь-якою незабудованою територією і ставити намет на одну ніч, не питаючи дозволу у господаря. Цей закон працював століттями, але в останні роки норвежці по всій країні скаржаться, що їхні землі буквально заповнили та засмітили туристи. Проте більшість норвежців вважають, що принцип «вільного мандрівника» необхідно залишити в незмінному вигляді, оскільки він важливий і для політики, і для туризму, і для науки. Щоб це зробити, потрібний добре спланований всеосяжний підхід до управління локальним туризмом.

Щоб захистити природний потенціал норвезький уряд витрачає близько 37 мільйонів доларів на рік на інвестиції та інновації в галузі екологічного туризму. Ці кошти використовуються на зміцнення старих туристичних стежок або будівництво нових, щоб пристосуватися до туристичних потоків, які збільшується [31, с. 32].

Наприклад, популярний маршрут Прекестулен («Кафедра проповідника»), який завершується гігантською скелею заввишки 604 метри над найкрасивішим Люсе-фіордом, минулого року відвідали близько 300 тисяч туристів. Держава виділила грант на розширення туристичної стежки, збільшення місць для паркування та покращення системи складування сміття.

Одним з популярних напрямків є екологічних турів є національні парки Норвегії, де відвідувачі можуть насолоджуватися неймовірною красою пейзажів, спостерігати за рідкісними видами тварин та птахів, а також досліджувати величезний біорізноманітний потенціал країни.

В Норвегії є багато екологічних готелів, які дотримуються екологічних стандартів та пропонують своїм гостям різноманітні екологічні програми, такі як велосипедні прогулянки, піший туризм та спостереження за дикими тваринами.

Одним з найбільш вражаючих видовищ в Норвегії є спостереження за північним сяйвом або «світлом білого ночі». Це надзвичайно красиве природне явище можна побачити в різних регіонах Норвегії та відчувати дух пригоди та екзотики.

Також варто відвідати невеликі села та містечка, які пропонують туристам різні екологічні програми, такі як культурний туризм, еко-садівництво та створення екологічної продукції.

В 2016 року Норвегія оголосила своєю метою дійти нульового балансу викиду вуглецю до 2030 року – на 20 років раніше, ніж планувалося спочатку. За планом викиди вуглецю скоротяться на 53 мільйони тонн на рік. Щоб досягти цих критичних змін, країна готова реформувати всі діючі системи: від транспортної інфраструктури до туризму, що приносить їй біля 5% ВВП [33].

З цією метою, в Норвегії розвиваються альтернативні види транспорту, туристам не потрібно літати в межах країни та з інших європейських країн. Норвегія має розгалужену залізничну систему, яка дозволяє розпочати подорож поїздом до Норвегії з інших країн ЄС. Осло має залізничне сполучення з багатьма європейськими містами через Копенгаген у Данії, а також із Гетеборгом та Стокгольмом у Швеції.

Постачальники поромів із Данії, Швеції та Німеччини перейшли на більш екологічне паливо. Після швартування в Осло та Крістіансанді більшість цих поромів тепер підключені до наземної електростанції для зниження викидів. Проте, оскільки Норвегія є досить довгою та важкодоступною країною, є деякі напрямки, куди політ буде найзручнішим, а іноді й єдиним варіантом. Тривале перебування зменшує загальний вплив на навколишнє середовище.

Найкращий спосіб подорожувати Норвегією – це громадський транспорт, наприклад поїзди часто є найбільш екологічним варіантом. Мало того, подорожі потягом, як-от Бергенська залізниця, Раумаська залізниця, Нурландська залізниця та Офотенська лінія, є одними з найкрасивіших у світі.

Туристи також можуть легко відвідати дивовижні місця біля фіордів або в горах і долинах на автобусі чи човні. Планувальник подорожей Entur надає туристам огляд розкладів і маршрутів, а пунктів призначення пропонують заздалегідь заплановані проїзні абонементи.

Для самостійних подорожей туристи можуть скористатися електромобілем (електробайку), взятому напрокат чи власному. У Норвегії є понад 10 000 зарядних станцій, і їх кількість щороку продовжує зростати. Є можливість використовувати станції швидкої зарядки Tesla. Крім того, кілька готелів облаштували місця для зарядки на своїх автостоянках. Для зручності туристів створено сервіси з пошуку зарядних станцій для електротранспорту, наприклад ladestasjoner.no (тільки норвезькою мовою) та elbil.no.

У Норвегії багато туристичних дестинацій систематично працюють над зменшенням негативного впливу туризму на довкілля та посиленням його переваг. Ці місця є частиною схеми маркування сталого розвитку Sustainable Destination, яка спрямована на розвиток більш сталого та відповідального туризму в Норвегії. Організація також прагне підвищити цінність місцевої культури та громади, зробивши їх чудовим місцем для відвідування, а також хорошим місцем для проживання [36].

Столиця Норвегії Осло має одні з найбільш інноваційних екологічних рішень у Європі, недарма в 2019 році його було названо Зеленою столицею Європи.

Все більше норвезьких ресторанів прагнуть бути більш екологічними, і багато з них пропонують вишукані вегетаріанські та рослинні страви з місцевих інгредієнтів. Наприклад Nimkok, бар в Осло, в 2018 році було названо «Найбільш екологічним баром у світі», а ресторан Credo в Тронхеймі, отримав першу нагороду Michelin Nordic Guide Sustainability Award у 2019

році. Не кажучи вже про Rest, унікальний ресторан в Осло, який перетворює залишки їжі на першокласні страви для гурманів.

В Україні теж можна використати досвід Норвегії для розвитку екологічних напрямів туризму. Звичайно, зараз туризм в Україні, як то кажуть не на часі, оскільки 24 лютого 2022 року відбулося повномасштабне вторгнення в Україну російський військ. І ось вже більше року в центрі Європи точиться війна, якої тут не бачили з часів другої світової війни. За цей час ворог завдав колосальних втрат економіці України. Туристична галузь внаслідок цього зруйновано повністю. Більшість готелів зачинено, або використовуються для надання житла для внутрішньо переміщених осіб, а велика кількість готелів на сході країни, де точаться активні бойові дії взагалі зруйнована. Щодо діяльності туристичних компаній у сфері міжнародного туризму, то ця галузь практично повністю заморожена – більша частина з них закрита, деякі переорієнтувалися на волонтерство – використовували свій транспорт для евакуації біженців, залучали свої зв'язки для організації закупівлі гуманітарної допомоги з-за кордону. Проте своєю основною діяльністю вони не займалися. З початком літа, та потеплінням спостерігається певне відновлення серед українців запиту на відпочинок, перш за все це відпочинок у горах Карпат, крім того, з'являється зацікавленість у турах на море.

Зважаючи на те що активні воєнні дії вже точаться більше року, і скоріш за все продовжаться мінімум до кінця року, а то й більше, то акцент слід робити на внутрішній туризм. Державним агентством з розвитку туризму вже запропонувала декілька напрямів відновлення галузі:

- сформулювати новий зміст для внутрішнього туризму, типу «Для чого ми подорожуємо Україною?»;
- після закінчення війни, коли на сході України вирішаться безпекові питання, агентство планує розвивати туризм в Луганській та Донецькій областях;

– планується розробка нових туристичних маршрутів по місцям боїв ЗСУ з російськими військами.

Державне агентство з розвитку туризму вже сьогодні шукає джерела для відновлення галузі, з цією метою ведуться переговори з міжнародними туристичними операторами. Багато з них готові після завершення бойових дій відкривати свій бізнес в Україні.

Сьогодні вже починають розробляти нові туристичні маршрути задля меморіалізації певних місць в Україні де точилися найбільш запеклі бої. Тут важливо зрозуміти, що потрібно донести людям, які приїдуть в Україну після завершення військових дій – залишити певні спогади про те, що відбулося, або зробити нове місто без жодної згадки про війну. Адже багато людей захоче відвідати ті місця, які сьогодні стали символами цієї війни. Якщо раніше люди подорожували місцями козацької слави – Черкащина, Холодний Яр, Хортиця, то після війни до них необхідно додати місця нинішньої воєнної слави.

Ще довгий час після закінчення війни будуть існувати суттєві проблеми із розвитком пляжного туризму, що пов'язано із необхідністю розмінування пляжів України.

Для в'їзного туризму після війни можуть відкритися нові можливості. Якщо Україна почне правильно комунікувати, то іноземні туристи поїдуть до нас через цікавість. Тому на початку актуальними будуть туристичні маршрути, пов'язані з війною та знаковими післявоєнними локаціями. Тобто, усе те, що буде відноситися до пізнавального туризму – «побачити все на власні очі». Далі Україні необхідно буде показати, що ми ще можемо запропонувати. Потрібно буде розвивати тези про те, що українські гірськолижні курорти не гірші, наприклад, від словацьких та австрійських за якістю та сервісом, проте дешевші. Необхідно буде створити бренд України як країни середньовічних замків, яких багато на Поділлі та Закарпатті і багато з яких необхідно реставрувати. Для любителів урбан-культури Київ може стати цікавим як місто де знаходяться мурали всесвітньовідомих авторів, багато з

яких не поступаються муралам Берліна та Нью-Йорка за своєю майстерністю. Для прихильників турів по крафтових виробництвах, екотуризму, унікальних виноградниках необхідно пропонувати подібні тури Карпатами та Закарпаттям. В Україні залишається велика кількість унікальних місць для поціновувачів дикої природи – це Національний парк «Прип'ять-Стохід», Полісся, озеро Синевир на Закарпатті, озеро Світязь на Волині. Для іноземних туристів які цікавляться «urban exploration» (туризм, що спеціалізується на дослідженні територій та об'єктів, виробничого чи спеціального призначення, будь-яких покинутих споруд) необхідно розвивати напрямок Чорнобиля та нові локації у великих українських містах-мільйонниках.

Необхідно популяризувати Україну на світовому рівні, для цього у розвинутих країнах необхідно буде відкрити національні офіси українського туризму, основним завданням яких має бути рекламна кампанія нашої країни а також туристичних підприємств.

При розвитку післявоєнного туризму слід пам'ятати про те, що не можна допустити щоб туристичний імідж України розвивався у моносфері, наприклад туризм для любителів мілітарі, його потрібно розвивати комплексно, збалансовано. Необхідно показувати іншу Україну – гостинну, з старовинною культурою, неймовірною природою, смачною їжею.

Україна також має багато потенціалу для екотуризму. Наприклад, в Україні є багато природних заповідників, які можуть бути цікавими для туристів, що цінують природу. Також в Україні є багато гірських місць, де можна займатися хайкінгом та велосипедною їздою. Україна має багату історію та культуру, які можуть бути представлені туристам через відвідування сіл та містечок, де можна побачити, як люди живуть та працюють на землі. Відвідування еко-готелів та ресторанів, які працюють з місцевими продуктами, також може бути чудовим способом підняти принципи еко-туризму в Україні. З досвіду Норвегії в організації екотурів можна перейняти наступне.

Туристичні маршрути в горах. В Норвегії є безліч маршрутів для хайкінгу і велосипедної їзди, які дозволяють людям насолоджуватися красою гірських пейзажів і одночасно не завдають шкоди природі. Такі маршрути можуть бути зацікавлені для туристів, що люблять активний відпочинок. В Українських Карпатах є величезний потенціал для цього напрямку екотуризму.

Відвідування національних парків. У Норвегії розроблені маршрути в національних парках, що актуально для України, яка має більше 40 національних парків. які можуть зацікавити туристів, що цінують природу. Відвідування парків з дотриманням правил їх охорони може бути чудовим способом познайомитися з природою та культурою України.

Зимові види спорту: у Норвегії зимові види спорту, такі як лижний спорт та санки, є дуже популярними. Такі види спорту можуть бути цікавими для туристів в Україні, що люблять зимовий відпочинок та активний спосіб проведення часу на свіжому повітрі. Звичайно, найпопулярнішим є Буковель, але потрібно розвивати й інші гірськолижні курорти, наприклад Драгобрат.

Відвідування сіл та ферм: у Норвегії дуже популярний зелений туризм. Зелений туризм є перспективним напрямом малого туристичного бізнесу, заснований на активному відпочинку в сільській місцевості. Розмаїтість циклів туристичних занять: пізнавальних (ознайомлення з природними, культурно-історичними, етнографічними цінностями), розважальних (полювання, риболовля, збір ягід, грибів, трав), оздоровчих (заняття фізичною працею, купання у водоймах), зміна вражень та майже постійний контакт із природою – роблять зелений туризм одним з ефективних видів рекреаційної діяльності. В Україні до війни також цей напрям набирив популярності. Тому цей напрям є доволі перспективним у післявоєнному відновленні туристичної сфери України, оскільки є багато туристів, що цікавляться сільським господарством та місцевою культурою.

Загалом, у Норвегії та Україні є багато спільних елементів для розвитку екотуризму, таких як гірські місця, природні красоти та місцеві культури. В Україні можна використовувати досвід Норвегії у розвитку екотуризму, але

варто також звернути увагу на особливості місцевих умов та потреби туристів. Важливо, щоб розвиток екотуризму відбувався з увагою до охорони довкілля та підтримки місцевих громад.

Звичайно на все це необхідні кошти, а як складеться ситуація з державним фінансуванням після війни не відомо, і опираючись на попередній досвід державного фінансування туристичної галузі існує велика загроза, що держава знову віддасть перевагу іншим галузям економіки, як це було раніше. З іншого боку, туризм може стати рятувальним кругом для економіки України, оскільки витрати на розвиток туризму значно менші ніж наприклад на відновлення зруйнованої промислової інфраструктури. Взагалі при розробці заходів післявоєнного відновлення економіки України особливу увагу слід звернути на підтримку малих і середніх підприємств, які завжди були, є і будуть основою економіки.

Отже, після закінчення війни туристична галузь в Україні зміниться в будь-якому випадку. Відбудеться неминуча трансформація туристичного «ландшафту», зміниться підхід до містобудування, будуть створені нові сенси, нової «історичної спадщини». І дійсно в Україні є всі шанси відновити туристичну галузь. Для цього можна скористатися досвідом інших країн, які пройшли через війну та зуміли відновити туризм.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного в роботі аналізу стану та перспектив розвитку природних ресурсів Норвегії як об'єктів туризму і рекреації можна зробити наступні висновки.

Туристичні ресурси – це об'єкти та явища природного й антропогенного походження, що мають необхідні для туристичної сфери якісні та кількісні параметри, й виступають матеріальною базою для територіальної організації відпочинку, оздоровлення та лікування населення, формування туристичних районів, їхньої спеціалізації та економічної ефективності. Туристичні ресурси є частиною туристично-рекреаційного потенціалу країни чи певної території, яка входить до складу туристичного продукту та підлягає реалізації з туристичною метою.

Природно-географічні рекреаційні ресурси – це чинники та властивості компонентів природних і природно-антропогенних геосистем, яким характерні сприятливі внутрішні та зовнішні, якісні і кількісні параметри для реалізації рекреаційної діяльності. До природних рекреаційних ресурсів належать лікувальні й оздоровчі фактори багатоцільового призначення (лікувальні кліматичні місцевості, ліси, поверхневі води), лікувальні речовини (грязі, мінеральні води, озокерит), а також рекреаційні властивості гірських й передгірських ландшафтів, заповідних територій.

Найбільше значення серед природних ресурсів, що використовуються в туристичній індустрії і рекреаційній діяльності, мають водні, клімато-терапевтичні, бальнеологічні, ландшафтні елементи, які слід об'єднувати у клас природних ресурсів першого порядку. Ці природні ресурси мають безпосередній вплив на розвиток туристичного та рекреаційного процесів.

Класифікуючи природні ресурси, що використовуються в туристичній індустрії, слід враховувати їхнє природне походження і економічне значення для туризму. Загалом, природні ресурси поділяють на: прямі (кліматичні, геоморфологічні, гідрологічні, фауністичні, флористичні й інші ресурси);

опосередковані (грунтові, геологічні, частково геоморфологічні, фауністичні, флористичні, енерго-інформаційні ресурси); комплексні (поєднання усіх природних ресурсів рекреаційної діяльності, які нерозривно пов'язані між собою та мають медико-біологічну, психоестетичну, наукову цінність для відновлення духовних і фізичних сил людини). Також серед природних ресурсів туристичної діяльності виокремлюють: первозданні, які перебувають у природному стані; змінені в результаті створення різноманітних споруд; штучно створені (ставки, водосховища, лісопарки тощо). Інший варіант класифікації природних ресурсів поділяє їх на фізичні, біологічні та енергоінформаційні.

Норвегія є одним зі світових лідерів за рівнем економічного розвитку, вона відноситься до найрозвиненіших країн Європи та світу. Норвегія може похвалитися одними з найкрасивіших гірських ландшафтів у світі, її високі вершини підкреслені крижаними льодовиками, скелястими шпилями та темно-зеленими фіордами.

Норвегія має всі умови для розвитку туризму і завдяки правильній туристичній політиці отримує значні надходження від туристичної галузі до бюджету країни. Туризм має важливе значення для економіки, не тільки з точки зору його внеску в національний ВВП, який складає 4,2%, але й розвитку суміжних з ним галузей, в першу чергу інфраструктури. Наприклад, розвинена транспортна інфраструктура дає змогу перевозити велику кількість пасажиропотоку. Різноманітний вибір засобів розміщення з добре налагодженим сервісом, дозволяє туристам підібрати розміщення на будь-який смак, а численні заклади харчування дозволяють задовольнити найвибагливіших туристів. Добре розвинена індустрія дозвілля пропонує туристам ознайомитися з музеями, театрами або відвідувати тематичні парки та парки розваг. Серед найпопулярніших видів туризму на першому місці стоїть круїзний туризм, друге місце займає культурно-пізнавальний туризм, а третє зайняв гірськолижний туризм.

Норвегія має значні природні ресурси, які використовуються в різних сферах господарства, включаючи енергетику, рибальство, видобуток корисних копалин та будівництво. Розташування цих ресурсів в різних регіонах Норвегії зумовлено географічними та кліматичними особливостями країни. Норвегія розташована на північному заході Європи, з великою кількістю природних ресурсів. Оскільки Норвегія має довгу прибережну лінію, один з основних її природних ресурсів є риба і морські продукти. Норвегія має також значні запаси нафти та газу, особливо на континентальному шельфі у північній частині країни. Норвегія є найбільшим добувачем нафти і природного газу за межами Середнього Сходу на душу населення. На нафтову промисловість припадає близько чверті валового внутрішнього продукту країни. Крім того, країна має значні запаси лісу та водні ресурси, які використовуються для виробництва електроенергії. Північна частина Норвегії розташована за Полярним колом, тому тут можна знайти значні запаси мінералів, таких як нікель, кольорові метали та залізо. Крім того, в тундрових регіонах знаходяться значні запаси гасу. Територія Норвегії також багата на гірські породи та камені, які використовуються для будівництва та виробництва різних матеріалів. Корисні копалини, такі як цинк, мідь, свинець та золото, також можна знайти в різних частинах країни.

Туризм в Норвегії є важливою галуззю та пріоритетною сферою для органів державної влади. Індустрія туризму сприяє зростанню доходів державного та місцевих бюджетів, що допомагає зберегти та забезпечити нові робочі місця.

Сталий розвиток туризму в Норвегії полягає в тому, щоб сприяти прибутковому розвитку індустрії туризму в рамках, які одночасно захищають екологічні та соціальні цінності. Це робиться шляхом просування Норвегії як туристичного напрямку в сегментах і на ринках, які вважаються найбільш стійкими в довгостроковій перспективі. Сталий розвиток індустрії туризму є основою для розвитку, який враховує як соціальні, екологічні, так і економічні аспекти.

Національні органи влади спільно з Innovation Norway Tourism та дослідницькими установами розробили схему маркування екологічних туристичних дестинацій. Мета якої полягає в тому, щоб допомогти туристичній індустрії визначити пріоритети сталого розвитку в довгостроковій стратегічній діяльності. Національний стандарт екологічних туристичних дестинацій в Норвегії містить шість розділів, 45 критеріїв та 108 показників у галузі природи, культури, навколишнього середовища, соціальних цінностей, залучення населення та економічної рентабельності. На ці показники необхідно відповісти та задокументувати пункти призначення в схемі, і також потрібно вимірювати розвиток за тими самими показниками.

Одним з популярних напрямків є екологічних турів є національні парки Норвегії, де відвідувачі можуть насолоджуватися неймовірною красою пейзажів, спостерігати за рідкісними видами тварин та птахів, а також досліджувати величезний біорізноманітний потенціал країни. В Норвегії є багато екологічних готелів, які дотримуються екологічних стандартів та пропонують своїм гостям різноманітні екологічні програми, такі як велосипедні прогулянки, піший туризм та спостереження за тваринами.

В Україні теж можна використати досвід Норвегії для розвитку екологічних напрямів туризму. Звичайно, сьогодні туристична галузь зруйновано майже повністю. Більшість готелів зачинено, або використовуються для надання житла для внутрішньо переміщених осіб, а велика кількість готелів на сході країни, де точаться активні бойові дії взагалі зруйнована. Проте, туристична галузь після закінчення війни може стати драйвером економічного розвитку країни, тому доцільно скористатися досвідом Норвегії. У Норвегії та Україні є багато спільних елементів для розвитку екотуризму, таких як гірські місця, природні красоти та місцеві культури. В Україні можна використовувати досвід Норвегії у розвитку екотуризму, але варто також звернути увагу на особливості місцевих умов та потреби туристів. Важливо, щоб розвиток екотуризму відбувався з увагою до охорони довкілля та підтримки місцевих громад.

РЕЗЮМЕ

Гончаренк Сергій Олександрович

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ НОРВЕГІЇ ЯК ОБ'ЄКТИ ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ

Кваліфікаційна робота присвячена аналізу розвитку природних ресурсів Норвегії. Метою роботи є оцінка стану та перспектив розвитку природних ресурсів Норвегії як об'єктів туризму і рекреації.

Завданнями роботи є: розкрити понятійно-термінологічний апарат дослідження; розглянути методи дослідження впливу природних ресурсів на туристичну галузь; дослідити типізацію природно-географічних туристичних ресурсів; дослідити вплив рекреаційної діяльності на навколишнє середовище Норвегії; визначити територіальні особливості розміщення природних ресурсів в Норвегії; дослідити фактори сталого розвитку ресурсів Норвегії; дати рекомендації щодо популяризації екологічних турів Норвегії: досвід для України.

Об'єктом дослідження є природні ресурси Норвегії. Предметом дослідження є сучасний стан та перспективи розвитку природних ресурсів Норвегії.

В кваліфікаційній роботі розкрито теоретико-методологічні аспекти дослідження впливу природних ресурсів на туристичну галузь, розкрито вплив рекреаційної діяльності на навколишнє середовище Норвегії та територіальні особливості розміщення природних ресурсів в Норвегії. В роботі проаналізовано фактори сталого розвитку ресурсів Норвегії та можливості використання досвіду Норвегії у післявоєнному відновленні туристичної сфери України. Зроблено висновки відповідно з поставленими завданнями.

Ключові слова: природні ресурси, туризм, рекреація, Норвегія, фіорд, дестинація, сталий розвиток.

RESUME

Goncharenko Sergiy

NATURAL RESOURCES OF NORWAY AS OBJECTS OF TOURISM AND RECREATION

The qualification work is devoted to the analysis of the development of natural resources in Norway. The purpose of the work is to assess the state and prospects of development of natural resources of Norway as objects of tourism and recreation.

The tasks of the work are: to reveal the conceptual and terminological apparatus of the study; to consider methods of studying the impact of natural resources on the tourism industry; to study the typification of natural and geographical tourist resources; to study the impact of recreational activities on the environment of Norway; to determine the territorial features of natural resources in Norway; to study the factors of sustainable development of Norway's resources; to give recommendations for the popularization of ecological tours in Norway: experience for Ukraine.

The object of research is the natural resources of Norway. The subject of the study is the current state and prospects for the development of natural resources in Norway.

The qualification work reveals the theoretical and methodological aspects of the study of the impact of natural resources on the tourism industry, the impact of recreational activities on the environment of Norway and the territorial features of the location of natural resources in Norway. The paper analyzes the factors of sustainable development of Norway's resources and the possibility of using Norway's experience in the post-war restoration of the tourism sector of Ukraine. The conclusions are drawn in accordance with the tasks set.

Keywords: natural resources, tourism, recreation, Norway, fjord, destination, sustainable development.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аріон О. В., Уліганець С. І. Географія туризму: навч.-метод. посіб. І О. В. Аріон, С. І. Уліганець. К.: ВГЛ “Обрії”, 2009. 172 с.
2. Атаманчук З. А. Глобальні тенденції розвитку міжнародного туризму в структурі світового ринку послуг. Бізнес Інформ. 2020. №4. С. 21–27.
3. Атаманчук З. А. Розвиток міжнародного туризму в умовах пандемії covid-19: тенденції та очікування. Бізнес-Інофрм. 2020. №5. С. 94-99.
4. Белоусова Н. В. Природні ресурси як складник географічних досліджень для розвитку інклюзивного туризму в Україні Н. В. Белоусова. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Географічні науки. 2019. Вип. 10. С. 164-170.
5. Бондаренко Л. А. Міжнародний туризм в Україні: проблеми та перспективи подальшого розвитку. Л. А. Бондаренко. Ефективна економіка. 2016. № 11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_11_63
6. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навчальний посібник. В. В. Величко ; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва імені О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2013. 202 с.
7. Герасименко В. Г. Концепція сталого розвитку туризму: етапи становлення і сучасний зміст. В. Г. Герасименко. Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Збірник наукових праць. К.: Тонар, 2007. С. 17-23.
8. Голікова О. С. Програмний підхід до питання диверсифікації використання природних ресурсів у рекреаційно-туристичній сфері. О. С. Голікова. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2020. Вип. 4. С. 31-47.
9. Грех В. І. Природно-кліматичні туристичні ресурси і їх важливість для міжнародного туризму. В. І. Грех. Гілея: науковий вісник. 2020. Вип. 152. С. 116-121.

10. Дишкантюк О.В., Потьомкін Л.М., Власюк К.В. Індустрія гостинності та туризму в умовах COVID-19: світова практика та українські реалії. Причорноморські економічні студії. 2021. Вип. 61. С. 11-17
11. Заячківська Г. А. Ринок міжнародних туристичних послуг: конструювання категорії та класифікація. Г. А. Заячківська. Інноваційна економіка. 2015. № 1. С. 153-157
12. Король М. М. Міжнародний туризм: сучасний стан та тенденції розвитку. М. М. Король, Є. В. Ісевич. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 18. – С. 10–14.
13. Кузик С. П. Географія туризму: навчальний посібник. К.: Знання, 2011. 271 с.
14. Макарчук І. М. Туристичні ресурси та інфраструктура як важливі складові розвитку економіки та туризму регіону. І. М. Макарчук, О. В. Перчук, О. В. Перчук. Економічний вісник університету. 2020. Вип. 45. С. 93-99.
15. Малик Л. Туристичні ресурси та історія туристичних визначень і основних концепцій туристичної діяльності. Л. Малик. Молодь і ринок. 2012. № 12. С. 44-48.
16. Мальська М. П. Туристичний бізнес: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 350 с.
17. Мартієнко А. І. Інституційні аспекти розвитку відносин власності на природні рекреаційно-туристичні ресурси прибережних територій. А. І. Мартієнко, Г. О. Тютюнник. Економічні інновації. 2018. Вип. 66. С. 120-127
18. Монастирський В.Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу : навч. посібник. В.Р. Монастирський. ННВК “АТБ”. Львів, 2022. 200 с.
19. Паньків Н. Туристичне ресурсознавство : навч. посібник. Наталія Паньків. Львів : Український бестселер, 2011. 238 с.
20. Паньків Н. М. Туристичні ресурси та їхні класифікації. Н. М. Паньків. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. 2014. № 2. С. 93-99

21. Петлін В. М. Гармонія організованості природних територіальних систем [Текст]: монографія І В. М. Петлін. Луцьк: Вид. центр СНУ ім. Лесі Українки, Простір-М, 2019. 516 с.
22. Подлепіна П. О. Міжнародний туризм як рушійна сила економічного поступу країн, що розвиваються. П. О. Подлепіна. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 4. С. 280–286.
23. Потишняк О. М. Рекреаційні ресурси та природно-рекреаційний потенціал як необхідна умова розвитку рекреації. О. М. Потишняк, О. В. Дудник, В. Г. Краля. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2017. Вип. 182. С. 140-147.
24. Сардак С. Е. Потенціал «темного» туризму в країнах Європи. С. В. Таран, С. Е. Сардак. Економіка та суспільство. Випуск 19. 2018. С. 27-34
25. Ткаченко Т. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. 2-ге вид., випр. та доповн. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 463 с.
26. Шаблій О.І., Вісьтак О.І Основи суспільної географії: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки 6.040104 – географія (програма, самостійна і практичні роботи, індивідуальне науково-дослідне завдання). Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 31 с.
27. Штойко П. І. Концепції природознавства: навч. посібник. П. І. Штойко. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2011. 456
28. Шуканова А. А., Федій О. А., Шуканов П. В. Особливості пристосування до умов пандемії суб'єктів туристичної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 18. С. 19–24.
29. Cruise Norway. Statistic. URL: <http://www.cruisenorway.no/viewfile.aspx?id=5311>

30. Innovation Norway. URL: <http://www.innovasjon Norge.no/contentassets/0d32e3231c0a4367a96838ee3bb5b294/keyfigures-2016.pdf>
31. Hu J. A Brief Introduction to Norway's Tourism Status. Published by Francis Academic Press, UK. 2021. P. 31-33
32. Ministry of Trade, Industry and Fisheries. «Destination Norway. National strategy for the tourism industry» URL: <http://www.regjeringen.no/>
33. Norway. Tourism in the economy and outlook for recovery URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/c41cef4a-en/index.html?itemId=/content/component/c41cef4a-en>
34. Tsytko Victoria, Vasylychuk Volodymyr, Gedin Maksim, Ivasyshyna Nataliia, Yekimov Sergey (2022). Theoretical Analysis of Scientific Approaches to the Study of Printing of Recreational and Tourist Complexes. Int J Health Policy Plann, 1(1): 55-60
35. Top 10 Dream Travel Destinations in Norway. URL: <https://www.fjordtours.com/inspiration/articles/top-10-places-norway/>
36. Tourist attractions in Norway: what to see. URL: <https://www.travelguide-en.org/norway-tourist-attractions/>
37. Where to see the fjords in Norway. URL: <https://www.fjordtours.com/inspiration/articles/where-to-see-the-fjords-norway/>
38. Офіційний сайт Всесвітня туристична організація (ЮНВТО). URL: <http://www.unwto.org>
39. Офіційний сайт Подорожей в Норвегію URL: <http://www.visitnorway.com/ru/Media-and-Press/Facts-about-Norway/Tourism-in-Norway>
40. Офіційний сайт Статистичної організації Норвегії URL: http://www.ssb.no/reiseliv_en
41. 14 Top-Rated Tourist Attractions in Norway. URL: <https://www.planetware.com/tourist-attractions/norway-n.htm>

42. Norway URL: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/a8dd3019-en/1/3/4/28/index.html?itemId=/content/publication/a8dd3019-en&_csp_=dd10a6327bf40b05da33e7fa1f979e3e&itemIGO=oecd&itemContentType=book

43. Natural resource management in Norway. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b9be22a4-en/index.html?itemId=/content/component/b9be22a4-en>

ДОДАТКИ

Додаток А

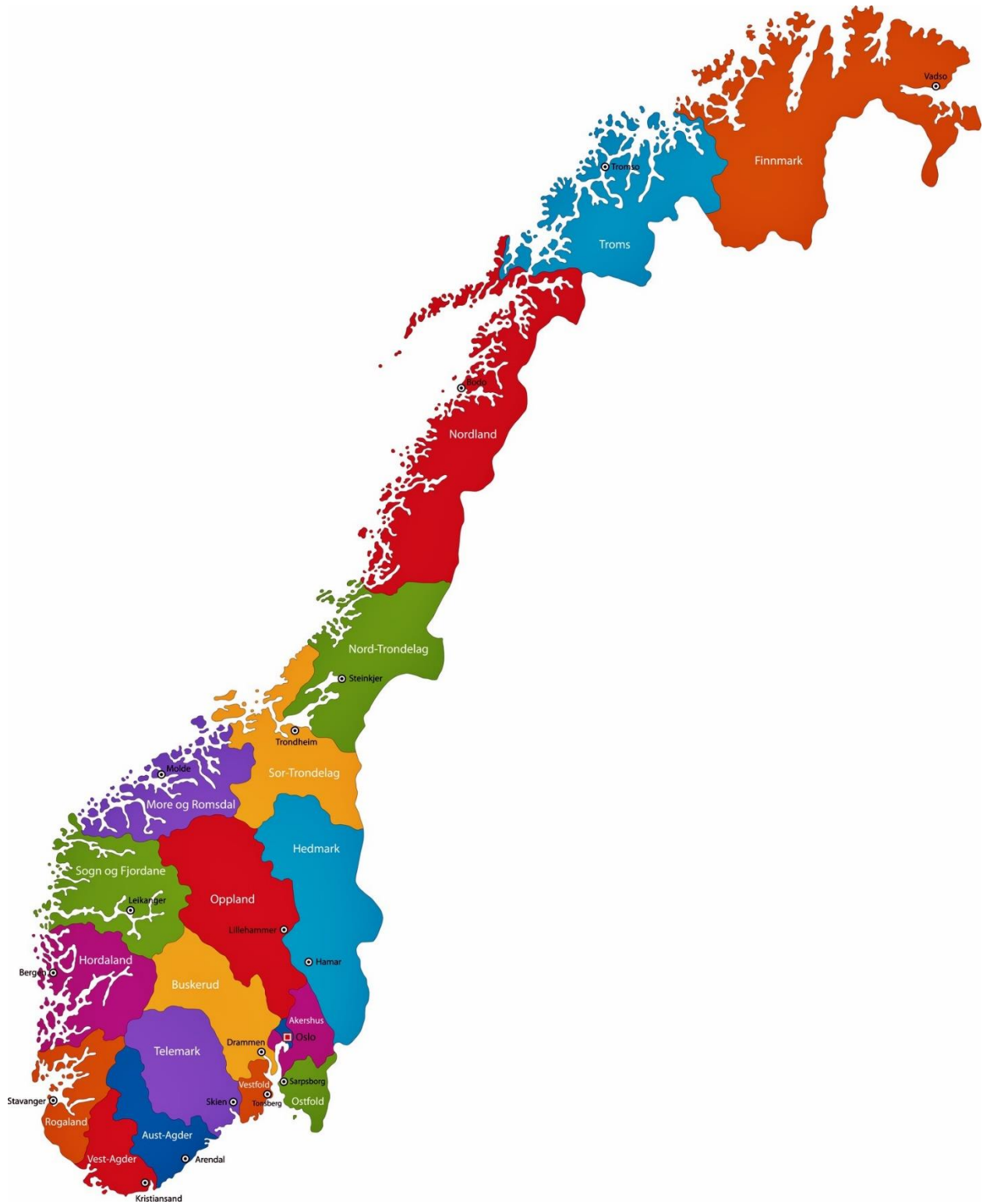

Рис. А. 1. Карта Норвегії

Додаток Б

Рекреаційні ресурси

- Норвегія славиться мальовничою природою з її фіордами, льодовиками, величними гірськими ландшафтами, унікальними пейзажами полярних територій. В країні охороняється 18% лісів. Налічується 9 національних парків (Евре-Дівідален, Рондане, Евре-Анар

Клімат

- Для країни характерний клімат із прохолодним літом (середня температура липня — $-14^{\circ} \dots +16^{\circ} \text{C}$) і відносно м'якою зимою (середня температура січня — $0^{\circ} \dots -4^{\circ} \text{C}$), чому сприяє тепла течія Гольфстрім. Середня кількість опадів на рік становить від 3330 мм (на заході, де панують вологонесучі вітри) до 250 мм (на сході).

Ріки й озера

На південному сході країни знаходяться найбільші ріки Гломма (591 км), Логен, Бегна, на заході ріки короткі та швидкі. Південь Норвегії багатий на мальовничі озера, найбільше з яких — Мйоса (площа 390 км²). У країні наявні кілька невеликих каналів, що з'єднують озера із морськими портами на південному узбережжі.

Рослинні і тваринні ресурси

На узбережжях Норвегії поширені луки і чагарники, у центрі країни й на півночі ростуть хвойні ліси, на крайній півночі — карликові берези, мохи та лишайники. Хвойні ліси — важливий природний ресурс Норвегії. Загальна лісистість країни становить 27%.

В арктичному районі водяться північний олень, лемінг, песець і гага. У

Живописні пейзажі Норвегії

